

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра східної філології

Кваліфікаційна робота магістра з арабської філології

на тему:

**ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ АРАБСЬКІЙ МОВІ:
ТИПОЛОГІЯ Й ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Студентки групи Мар 57–22

Факультету східної і слов'янської філології

Денної форми навчання

Освітньої програми

Східна філологія: арабська мова і література

Переклад, методика навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.06 Східні мови та

Літератури (переклад включно),

Перша– арабська

Гребінник Тетяни Олегівни

Науковий керівник

д. філол. наук, проф. Рибалкін В.С.

Допущена до захисту

« « 2023 року

Національна шкала _____

Завідувач кафедри

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

_____ Валігура О.Р

(підпис)

(ПІБ)

Київ–2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ	7
1.1 Поняття терміна «запозичення» у дослідженнях мовознавців	7
1.2 Класифікація запозичень.....	10
1.3 Причини лексичного запозичення в арабську мову	14
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ II. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АРАБСЬКІЙ МОВІ	26
2.1 Лексичні особливості запозичень в арабській мові.....	26
2.2.1 Інтернаціоналізми в складі арабської мови.....	27
2.2.2 Неологізми в складі арабської мови	32
2.3 Процес арабізації запозичень в арабській мові.....	39
Висновки до другого розділу.....	43
РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АРАБСЬКІЙ МОВІ	47
3.1 Фонологічна та морфологічна адаптація запозичень в арабській мові .	47
3.2 Роль орфографії в адаптації запозичень в арабську мову	51
3.3 Адаптація іменників та дієслів у сучасній арабській мові	54
Висновки до третього розділу	58
ВИСНОВКИ	61
РЕЗЮМЕ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Оскільки глобалізація, технологічний прогрес і міжкультурна взаємодія сприяють широкому обміну ідеями, традиціями та мовними елементами, жодна культура не може залишитися ізольованою в сучасному світі.

Лексичне запозичення визначається як процес впровадження нових слів або лексичних одиниць з однієї мови в іншу. Цей спосіб поповнення мови новими формами є невід'ємною частиною лексикогенезу і одним із ключових механізмів, що забезпечує розвиток мови. Лексичні запозичення є важливим аспектом культурного обміну та взаємодії між різними мовами.

Цей процес відбувається в результаті контакту між двома мовами: мовою–джерелом, з якої запозичення беруться, і мовою–реципієнтом, в яку вони вводяться. Лексичні запозичення можуть бути результатом різних типів контактів, таких як культурна взаємодія, торгівля, міграція чи науковий обмін.

Запозичення відрізняються від інших типів лексикогенезу. На відміну від словотвору, де нові слова створюються всередині самої мови, лексичне запозичення передбачає введення іншомовних слів без зміни їхньої форми чи значення. Це процес, який може бути спричинений різними факторами, такими як технологічний прогрес, науковий прогрес або культурний взаємозв'язок.

Лексичні запозичення відіграють ключову роль у збагаченні лексичного складу мови, а також у розширенні мовних можливостей і вираженні нових ідей. Цей процес визначається не лише як лінгвістичне, але й як культурне явище, що знаменує глибокий взаємозв'язок і взаємовплив між різними культурами.

Процес запозичення сприяє розвитку нових ідей, а також розширює словниковий запас мов. На додаток до простої адаптації слів, слова переосмислюються і потрапляють у нові контексти. У нових культурних контекстах запозичення можуть набувати нових значень та відтінків. У світі, де взаємодія між культурами стає дедалі важливішою частиною нашого

повсякденного життя, розуміння процесу іншомовних запозичень набуває все більшого значення.

Актуальність теми: вивчення іноземних запозичень у сучасній арабській мові стає особливо важливим з огляду на поточний стан глобалізації та культурних контактів. Дослідження цієї теми дає змогу вивчити не лише лінгвістичну сторону речей, але й культурний взаємообмін, лінгвістичну адаптивність та вплив інших мов на арабську. Також це дослідження може сприяти розумінню типології та функціональних характеристик іноземних запозичених слів в арабській мові.

Мета і завдання: метою даного дослідження є аналіз та класифікація іншомовних запозичень у сучасній арабській мові з визначенням їхньої типології та особливостей функціонування. Дослідження спрямоване на розкриття механізмів взаємодії арабської мови з іншими культурами через мовні запозичення та вивчення впливу цього явища на розвиток арабської мови.

Мета дослідження визначила наступні **завдання:**

1. Розглянути специфіку використання запозичених слів в арабському лексиконі.
2. Розглянути фактори, що впливають на виникнення запозичень у мові.
3. Дослідити приклади запозичень та їх походження.
4. Дослідити типологію іншомовних запозичень у арабській мові, виділяючи їхні основні категорії та підкатегорії.
5. Розглянути, як правила написання впливають на вигляд та сприйняття запозичень.
6. Дослідити лексичні особливості запозичень в арабській мові
7. Дослідити вплив явища запозичення на розвиток арабської мови

Об'єкт дослідження: іншомовні запозичення в сучасній арабській мові. Робота спрямована на вивчення та аналіз різних аспектів використання та функціонування запозичень в арабській мові.

Предмет дослідження: предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти використання іншомовних слів в арабській мові. До предмета належить розгляд та визначення поняття «запозичення», його класифікація, дослідження причин лексичного запозичення, а також аналіз лексичних, фонологічних, та морфологічних особливостей запозичень у сучасній арабській мові. Досліджуються також функціональні аспекти використання запозичень і процес арабізації запозиченої лексики в арабській мові.

Матеріал дослідження: Наукові праці таких дослідників, як: Гауген (1950; 1969), Прохазка (2009), Ахмед Абдулла Алхуссамі (2020), Фенюк Л.Д. (2016, 2017), Меліков Т.П. (2023), Абдулхафет Алі Хрисат та Маджидуддін Саїд Мохамад (2014), Есенова Е.Й. (2020), Самі Гамді (2017), та інші.

Методи дослідження: у науковій роботі було використано *описовий* метод для пояснення терміну «запозичення», його особливостей та функцій, також був застосований прийом *класифікації* з метою категоризації запозичень; *порівняльно– історичний* метод для дослідження причин запозичення в арабську мову з найдавніших часів до сьогодення.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що в роботі були досліджені запозичення у складі сучасної арабської мови, їх функціонування та фонологічна, морфологічна і орфографічна адаптація запозичень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що результати дослідження можуть використовуватися для вивчення лексикології арабської мови, а також для подальших досліджень в області мовознавства. Також результати, отримані під час дослідження можна використовувати для курсів з лексикології та мовознавства арабської мови.

Апробація результатів: результати дослідження були представлені на міжнародній науково– практичній відеоконференції «Українсько– арабські

мовно– культурні контакти» (Київ, 16– 17 лютого 2023р.). Тема доповіді: «Іншомовні запозичення у сучасній арабській мові: типологія й особливості функціонування». Тези опубліковано у збірнику матеріалів конференції; та на студентській науково–практичній конференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київ, 18–19 травня 2023 р.). Тема доповіді: «Іншомовні запозичення у сучасній арабській мові: типологія й особливості функціонування». Тези опубліковано у збірнику матеріалів конференції.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, висновків до всієї роботи, резюме арабською мовою, списку використаних джерел (53 пункти).

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ

1.1 Поняття терміна «запозичення» у дослідженнях мовознавців

Процеси глобалізації, поширення технологій та зростання міжнародної взаємодії зробили мовні контакти невід'ємною складовою сучасного світу та призвели до інтенсивного взаємовпливу мов у всіх сферах життя. Запозичення між мовами відбувалися протягом історії і відбуваються зараз, коли словниковий запас змінюється та оновлюється, щоб пристосуватись до нових ідей, концепцій, а також міжмовних, соціальних та культурних впливів (Grant, 2009, р.р. 360–383).

Лексичне запозичення є одним із стандартних механізмів поповнення мови новими парами «форма–значення». Якщо інші типи лексикогенезу, такі як словотвір, еліпсис, семантичне розширення або створення нових коренів, є внутрішньомовними процесами, то лексичне запозичення є результатом зовнішньомовного процесу, а саме контакту між мовою–джерелом (вхідною) та мовою–реципієнтом (приймаючою) (Zenner et al., 2019 р. 1).

Проблема мовних контактів є досить цікавим аспектом сучасного мовознавства, оскільки розкриває глибину і багатогранність мовної взаємодії та її вплив на суспільство, культуру та індивіда. Її дослідження відкриває нові горизонти для розуміння процесу адаптації мовних систем і є досить важливим та актуальним. Одним з яскравих прикладів мовних контактів є процес запозичення слів.

Лексичне запозичення є одним із стандартних механізмів поповнення мови новими парами «форма–значення». Якщо інші типи лексикогенезу, такі як словотвір, еліпсис, семантичне розширення або створення нових коренів, є внутрішньомовними процесами, то лексичне запозичення є результатом

зовнішньомовного процесу, а саме контакту між мовою–джерелом (вхідною) та мовою–реципієнтом (приймаючою) (Zenner et al., 2019 p.1).

За твердженням Е.Й. Есенової (2015) «немає мов, в яких не було б запозичених слів, оскільки немає народів, які протягом своєї історії не мали б зв'язків з іншими народами» (Есенова 2015, с. 45).

Щоб краще зрозуміти сутність терміну «запозичення», досліджуючи нову лексику, що потрапляє в мову, науковці намагалися дати визначення терміна «запозичення» з різних позицій.

На думку Хосама М. Дарвіша (Hosam M. Darwish, 2015), запозичення слів з інших мов вважається цілком нормальним явищем. Згідно з Байноном (Bynon, 1977). Сам термін «запозичення», з англ. «loanword» походить від німецького «Lehnwort». Як зазначає Jeanine C Treffers–Daller (Treffers–Daller, 2010), визначення запозичення є проблематичним, оскільки дослідники використовують різну термінологію для позначення різних явищ мовних контактів, і тому важко знайти загальноприйнятий термін. Наприклад, Томасон і Кауфман (1988 р.37) визначають запозичення таким чином: «Запозичення– це включення іншомовних елементів у рідну мову носіями цієї мови: рідна мова зберігається, але змінюється за рахунок додавання іншомовних рис». Хауген (Haugen, 1950 р.212) визначає запозичення як «спробу відтворення в одній мові зразків, раніше знайдених в іншій». Проблема цього визначення полягає в тому, що поняття «зразки» залишається досить розпливчастим, і незрозуміло, якою мірою сюди включаються елементи, що виходять за межі рівня слова. Вайнрайх (1953 р. 1), з іншого боку, використовує термін «інтерференція» як загальний термін для позначення міжмовного впливу на різних рівнях (фонологічному, синтаксичному, семантичному та лексичному) і визначає інтерференцію як «ті випадки відхилення від норм однієї з мов, які трапляються у мовленні білінгвів внаслідок їхнього знайомства з більш ніж однією мовою». Холмс характеризує запозичення як природне мовне явище, за допомогою якого мови заповнюють лексичні та семантичні прогалини і збагачують свій словниковий запас

(Holmes, 2001). Фромкін, Родман і Хаямс, (2003, с. 512) стверджують: «Запозичення слів з інших мов є важливим джерелом нових слів. Запозичення відбувається, коли одна мова додає нове слово або морфему з іншої мови до свого лексикону. Вимова запозиченого елемента часто змінюється, щоб відповідати фонологічним правилам мови, що запозичує. Запозичене слово, звичайно, залишається в мові-джерелі, тому немає необхідності в його поверненні. Мови є такими ж кредиторами, як і позичальниками, і чому б їм не бути такими, адже вони нічого не втрачають у цій транзакції». За словами Нгома (2002, с.с. 37–38), «Мовці можуть запозичити слово для вираження поняття або думки, яких немає у їхній власній мові, або вони можуть запозичувати слова просто тому, що такі мовні одиниці асоціюються з престижем, навіть якщо в мові, що запозичує, можуть існувати еквіваленти» (Ibrahim Zeinab: Borrowing in Modern Standard Arabic).

Вважається, що основною причиною запозичення є потреба в придбанні нової лексики або лексичних одиниць для позначення нових місць, речей і понять. Лангакер (1967) стверджує, що запозичити існуючі слова з іншої мови легше ніж створювати нові (Treffers–Daller, 2000).

Вживання запозичень у мові може бути розглянуто як лексичний або соціальний акт. Розрізняючи ці поняття, Хок та Джозеф (Hock & Joseph, 2009) вказують на дві основні мотивації лексичних запозичень: потреба і престиж.

Якщо носії певної мови переймають нові культурні об'єкти, технічні, релігійні концепції або назви географічних об'єктів, фауни, флори, очевидно, існує потреба в лексиці для вираження цих концепцій або назв. Лексичні прогалини є мотивацією для вживання запозичень і виникають з потреби надати мові нові слова і терміни для опису світу навколо нас (Hock & Joseph, 2009).

Престижність є другою мотивацією вживання запозичень. Ця мотивація відображає соціальний аспект запозичень і посиляється на повагу, привабливість або престиж, який пов'язаний з мовою-джерелом запозичень. Поняття престижності відіграє значну роль у визначенні обсягу запозичення,

а також того, які види слів імовірно будуть запозичені. Носії мови можуть вживати запозичення з метою підкреслення свого соціального статусу або щоб ідентифікуватися з певною культурою, яка пов'язана з мовою–джерелом. Наприклад, вживання запозичень з французької мови може бути сприйняте як ознака елегантності або культурної обізнаності (Hock & Joseph, 2009).

Використання запозичення також можна вважати соціально значущим актом, контекстуальним вираженням власного «я», соціальної ідентифікації та ставлення до мови (Zenner et al., 2019).

1.2 Класифікація запозичень

Класифікація слів, запозичених з однієї мови в іншу, була одним із перших аспектів їх вивчення, який привернув увагу дослідників у цій галузі. Цей особливий інтерес до категоризації запозичень був мотивований тим, що на ранніх етапах вивчення мовних контактів основна увага приділялася переважно продуктам запозичення, а не самому процесу запозичення (J. Treffers–Daller, 2000, с. 2). Водночас, це було наслідком великого різноманіття можливих комбінацій між місцевим та іншомовним матеріалом, що, в свою чергу, відображало надзвичайно складний характер процесу запозичення. Ці реалії сформували тло, на якому з'явилися різні пропозиції щодо класифікації, деякі з яких використовуються і сьогодні. (A. Greavu, 2014) Мовознавці досліджують запозичення з різних точок зору та використовують різні класифікації, щоб краще розуміти це явище.

Гауген (Naugen, 1950) значною мірою визначає основні аспекти дослідження запозичень, розглядаючи такі ключові питання, як спосіб структурної інтеграції, структурний вплив запозичень, існування універсальної шкали запозичуваності категорій та міжмовні відмінності в моделях запозичення.

Гауген (Naugen, 1950), наприклад, постулював, що аналіз запозичень має починатися з аналізу поведінки двомовних мовців. Він вказував на незручність

метафори «запозичення», хоча її використання як технічного терміна в лінгвістиці залишається в основному однозначним. Запозичення – це, по суті, відтворення носіями мови нових мовних моделей у контексті мови, відмінної від тієї, з якої ці моделі були запозичені. Кожне запозичення на певному етапі повинно було з'явитися як інновація, незалежно від того, усвідомлював це мовець чи ні. Таким чином, запозичення є процесом «інноваційного відтворення» (Naugen, 1950, p. 212). Гауген відрізняє «імпорт», що розуміється як повне відтворення матеріалу з іншої мови, від «субституції», що розуміється як відтворення, яке передбачає зміну деяких аспектів структури запозиченого елемента. Він також розглядає різні конкуруючі та тісно пов'язані терміни, такі як «запозичення», які він відрізняє від «гібридів» (коли запозичується лише частина слова), «запозичених перекладів» або «кальок» (коли відтворюється співвідношення форма–функція) та «семантичних запозичень» (коли відтворюється семантика слова). Зокрема, Гауген вводить три категорії: «запозичення» (запозичення, але без морфемної заміни), «запозичення–суміші» (запозичення і часткова морфемна заміна певних ознак) і «запозичення–зсуви» (повна морфемна заміна без запозичення, зміна семантичного значення існуючого слова на основі схожості з зовнішніми словами), включаючи «запозичення–переклади» (слова, які з'являються внаслідок контакту, але не запозичуються напряму з мови, з якою відбувається запозичення, і навіть не є запозиченнями за зразком певного слова з мови, з якою відбувається контакт) (Matras & Adamou, 2020).

Л. Блумфілд вважає, що запозиченням є певний вид мовних змін і розрізняє: запозичення понять культури; «внутрішнє запозичення», що відбувається в результаті безпосередніх мовних контактів, обумовлених територіальною та політичною близькістю; діалектні запозичення, що проникають у літературну мову з діалектів.

Одну з найдетальніших класифікацій запозичень пропонує М. Орешкіна, яка характеризує запозичену лексику за такими критеріями:

- 1) за генетичною належністю до мов–джерел чи до мовних сімей: індоєвропеїзми, арабізми, тощо;
- 2) за поширеністю в мовах світу: інтернаціоналізми, регіоналізми, локалізми, okazіоналізми;
- 3) за ступенем засвоєння мовою–реципієнтом: повністю засвоєні, частково засвоєні, незасвоєні;
- 4) за структурою запозиченого слова: чужа/іншомовна форма, змішана форма/напівкалька, власна/рідна форма/калька;
- 5) за графічним образом запозиченого слова: власна графічна форма/іншомовні слова, чужа графічна форма/іншомовні вкраплення;
- 6) за наявністю в семантиці запозиченого слова національнокультурного чи культурно–історичного компонента: екзотизми, варваризми, етнографізми, орієнталізми тощо;
- 7) за лексико–граматичними класами: іменники, прикметники, дієслова, вигуки тощо;
- 8) за тематичними групами: апелятивна запозичена лексика (суспільноісторичні, природні, культурно–побутові реалії та поняття), неапелятивна запозичена лексика (антропоніми, топоніми, гідроніми, етноніми);
- 9) за стилістичним відтінком запозиченої лексики;
- 10) за сферою використання: загальноповживані й обмежені професійно/запозичені терміни;
- 11) за часом запозичення: ранні (історичні, етимологічні, старі), пізні (сучасні, нові).

У сучасній теорії найбільш поширена класифікація, заснована на характері запозичуваного матеріалу на різних рівнях, яка традиційно виділяє основні види запозичення:

- 1) пряме запозичення;
- 2) калькування.

Н.В Гудима зазначає що Ріхтер виділяє три типи іншомовних елементів, беручи до уваги при цьому два критерії—форма і значення:

- 1) запозичення чужої форми і чужого значення;
- 2) запозичення чужої форми для вираження свого значення;
- 3) запозичення чужого значення в різній формі.

Науковець пропонує також класифікацію іншомовних слів (основних типів) залежно від ступеня їх освоєння у мові:

- 1) запозичення чужої форми і чужого значення;
- 2) запозичення чужої форми для вираження свого значення;
- 3) запозичення чужого значення у рідній формі, тобто калькування

За характером освоєння іншомовних слів у мові, існують такі типи іншомовних слів:

- 1) засвоєння чужих слів без змін (крім закінчення на вимогу мови);
- 2) перетворення слова по/своєму;
- 3) переклад слова, зроблений за чужим зразком

За ступенем асиміляції у мові, яка приймає виділяють три основні типи запозичень:

- 1) власне лексичні запозичення;
- 2) варваризми;
- 3) екзотизми.

За критерієм асиміляції іншомовні слова поділяються на: запозичені слова; екзотичну лексику; іншомовні вкраплення (Гудима Н.В., 2009).

О.Мороховський пропонує розглядати два основних типи запозичень:

1) запозичені навички чи моделі мовленнєвої діяльності, які застосовуються до засобів рідної мови і певним чином модифікують їх. Цей тип досить рідкісний, причому запозичення навичок пов'язане з запозиченням засобів;

2) запозичені засоби, які модифікуються системою навичок, що склалася в мові. Цей тип найпоширеніший, причому запозичення засобів не передбачає запозичення моделей їх використання (Гудима Н.В., 2009).

Опрацювавши низку лінгвістичних досліджень, Н.В. Гудима (2009) пропонує таку класифікацію основних типів запозичень:

- 1) досить давні запозичення, й настільки пристосовані до мови, що вже не відчувається їхнє іншомовне походження. Вони часто вживані й мають велику кількість похідних;
- 2) суто слова іншомовного походження, які частотні в мовленні, виходять за межі професійної сфери вживання й поступово стають загальномовними одиницями;
- 3) варваризми—рідковживані іншомовні слова, які легко замінюються питомою лексикою й використовуються у фаховому спілкуванні. У побутовій мові почути їх майже неможливо;
- 4) інтернаціоналізми—такі міжнародні слова, які вживаються не менше, ніж у трьох споріднених мовах.

Отже, можна зробити висновок що науковці використовують різні підходи до класифікації запозичень та класифікують їх із різних позицій для того щоб краще зрозуміти це явище.

1.3 Причини лексичного запозичення в арабську мову

Мова розвивається через два процеси: внутрішню реструктуризацію та запозичення. Запозичення не обмежується лише словами, але може поширюватися на звуки, граматичні морфемі, синтаксичні моделі та семантичні асоціації (Khrisat & Mohamad, 2014).

Внутрішня реструктуризація мови відбувається через вплив різних факторів на мовну спільноту. Деякі зміни можуть бути спричинені соціальними аспектами, такими як зміна соціального статусу певних слів або груп слів. Наприклад, слова можуть стати застарілими або неприйнятними з погляду сучасного спілкування і втратити свою популярність. У той же час, нові слова можуть з'являтися внаслідок технологічного прогресу, розвитку нових галузей або культурних впливів (Wurmbrand, 2004).

Також, зміни в граматиці, лексиці і фонетиці можуть відбуватися через міжмовний контакт, коли мови взаємодіють одна з одною. Це може призводити до запозичень слів, граматичних конструкцій або зміни вимови. Наприклад, певні англійські слова або фрази можуть бути включені в інші мови внаслідок глобалізації і міжнародних комунікаційних зв'язків.

Усі ці процеси впливають на розвиток мови і формування її структурних аспектів. Внутрішня реструктуризація є природним і невід'ємним елементом мовного розвитку і демонструє живу і змінну природу мови (Wurmbrand, 2004).

Запозичення в арабській мові – це явище, яке виникає внаслідок тісних контактів з іншими народами та нагальної потреби в розширенні арабського лексикону, щоб відповідати потребам різних сфер сучасного життя, і хоча арабська мова не зазнала значного впливу на свою структуру та мовні правила, завдяки своїй багатій історії і взаємодії з іншими культурами, вона запозичила багато іншомовних слів, а також арабізувала деякі інші слова (Khrisat & Mohamad, 2014).

У найдавніший період поповнення арабського словника була запозичена значна кількість іранських елементів. Політичні відносини між іранцями та арабами сягають часів Ахеменідів (V ст. до н.е.), коли Аравія була сатрапією Перської імперії, до складу якої входили Палестина, Ліван і сирійська пустеля до Євфрату. За відсутності будь-яких свідчень про культурні зв'язки між двома народами в цей період, арабські слова, у яких можна довести давньоіранське походження, ймовірно, були запозичені через арамейську мову, яка була лінгва франка і канцелярською мовою Ахеменідів. З 5 століття нашої ери князі Лахмідів з міста Аль-Хіра у Вавилоні, на захід від Євфрату, були васалами Сасанідів, і Лахмідське царство було одним з культурних посередників між двома народами. Деякі з арабських поетів лахмідського королівського двору добре знали середньоперську мову та були знайомі з іранською культурою, що також сприяло процесу запозичення.

Більшість середньоперських або новоперських слів увійшли до арабської мови протягом перших чотирьох століть ісламського періоду. Це відбувалося як безпосередньо, так і опосередковано. Більшість слів, що увійшли безпосередньо, прийшли з середньоперської (пехлеві), офіційної мови сасанідського періоду, яка збереглася як релігійна мова в зороастрійських громадах, і до певної міри як адміністративна мова в перші століття ісламського періоду. Окрім запозичень із середньоперської мови, є й такі, що, ймовірно, прийшли з парфянської (або спорідненого діалекту), пор. *marǧ* – луг (парф. *marǧ*, гр. *marǧ*, але середньоперс. *marw*); *ǧūn* – колір (парф. – *gōn*, середньоперс. – *yōn*, гр. – *gūn* і – *yūn*; парф., ар. *samanǧūn*, парф. *zargōnag*, гр. *zaryūn* – «золотий»); *tāǧ* (парф. *tāǧ*, пор. арм. *ṭ'ag*, сирійське і мандійське *tāgā*, гр. *tāǧ*); *raṣāš* – «олово, свинець» (парф. *aṣṣīš*, пор. арм. *aṣṣīš*, середньоперс. і гр. *arzīz*); *namraq* (*nomroq*) – подушка (пор. гр. *namr* – «смирений, лагідний», середньоперс. і гр. *nam* – «м'який») (А. А. Šādeqī, А.Тafažžolī etc. p. 76).

Запозичення з новоперської мови можна ідентифікувати лише тоді, коли новоперські форми відрізняються від середньоперських. Таким чином, можна припустити, що з новоперської мови були запозичені: *ḵāna* «ящик, колона» (новоперс. *ḵāna* «будинок», середньоперс. *xānag*); *šīra* «сік» (перс, раннє запозичення *sīraǧ* з середньоперс. *šīrag*); *kūšk* «кіоск» (гр. *ǧawsaq* з середньоперс. *kōšk*, ср. *gwšq'*); *zīr* «сопрано, трель» (гр.; середньоперс. *zēr*) (А. А. Šādeqī, А.Тafažžolī etc. p. 76).

Непрямі запозичення відбувалися через арамейську або сирійську мови, пор. *kanz* «скарб» (арам. *gnz* від давньоперс. *ganza*–); *fetkar* «ідол» (арам. *ptkr* «рельєф, скульптура», від давньоперс. *patikara*); *zarnīk* – «прикраса» (арам. *znuk*, від давньоперс. *Zaranyaka* – середньоіндоєвропейська форма, поряд з власне давньоперс. *Daraniya* – «золото»); *dāšen*, мн. *dawāšen* «подарунок» (арам. *dšn'*, від давньоперс. *Dāšna* –, пор. серед. Перс. *dāš(i)n*); а також через турецьку, наприклад: *tāzǧa* – «столярний верстат» (тюрк. *tezǧiah*, від гр. *dastgāh*); *tarzī* – «крavecь» (тюрк. *terzi*, від гр. *darzī*); *šorrāb* – «панчоха» (тюрк.

čorab, пор. давніше запозичення ġawrab – «обидва» від гр. ġūrāb). (А. А. Šādeqī, А. Tafazzolī etc. p. 76)

Нижче наведено список перських запозичень в арабській мові, згрупованих відповідно до їх семантичної сфери:

1. Адміністрація: fauġ «кур'єр» (середньоперс. paug, гр. реук); dīwān «канцелярія, адміністрація, зібрання творів» (середньоперс.); mawānīd «податкові борги» (див. вище); ġahbaḍ «мінйало» (середньоперс.); ġahbaḍ «мінйало» (середн. Перс. gēhbad, гр. gaiθāpati); marzabān «маркграф» (середньоперс., гр. marzbān); dostūr «правило, міністр» (середньоперс. dastwar, гр. dastūr); farmān «наказ, указ» (гр.; середньоперс. framān).

2. Наука: ġawhar «сутність, речовина»; ġawzahr «дракон» (астрологія, середньоперс. gōzihr); zīġ «астрономічна таблиця» (середньоперс. zīg); eyāraġ «ліки» (середньоперс. ayārag «помічник»).

3. Музика та розваги: šanġ «арфа», nāy «флейта» (середн., гр.); mostaq «волинка» (середн. гр. mustag); wann «лютня» (середн. гр. win, від давньоінд. vīṇā); tonbūr «цитра, пандора» (середн. tanbūr «пішак», мн. baydaq «пішак», мн. bayādeq (шахи; середньоперс. paūādag); farzān «ферзь» (шахи; середньоперс. frazēn); roḳḳ «ладья» (шахи; середньоперс. roḳ).

4. Кухня: sekbāġ – страва з м'яса, пшеничного борошна та оцту (середньоперс. sikbāg, гр. sekbā); kāmaḳ – різновид каші (арам. kmk'); ġawzīnaġ (ġawzīnaq) «солодощі з волоських горіхів» (середньоперс. gōzēnaġ); ḳordīq «бульйон» (див. вище).

5. Тварини: ġawdar «теля» (див. вище), ġāmūs «буйвіл» (див. вище), tadroġ «фазан» (див. вище); ṭayhūġ – вид куріпки (див. вище); šaqr «сокіл, яструб» (середньоперс. čark, пн. čarḳ, čarġ).

6. Рослини: ġawz «горіх» (середньоперс. gōž); banafšaġ «фіалка» (середньоперс. wanafšaġ, гр. banafša); ġoll i ward «троянда» (середньоперс. gul i гр. *ward, пор. арм. vard, ср. wrd'); ġazar «морква» (гр. gazar).

7. Текстиль та одяг: *istabraḡ* «товста шовкова парча» (середньоперс. *stabrag*); *parmaḡ* «біла тонка тканина» (середньоперс. *parm* «м'який»); *dībāḡ* «парча» (див. вище); *qabā* «верхній одяг» (див. вище); *mawzaḡ* «черевик» (серед. *mōzag* «великий чобіт» (див. вище); *mūq* «черевик» (див. вище); *qafš* «черевик» (середньоперс. *kafš*); *serwāl* «штани» (див. вище); *šawḡar* «завіса» (див. вище).

8. Архітектура: *korbaḡ* і *qorbaḡ* «крамниця, таверна» (середньоперс. *kurbaḡ*), поряд з *kolbaḡ*, *ḡolfaḡ* (гр. *kolba*); *ḡawsaḡ* «палац» (див. вище), *fadan* «палац», мн. *afdān* (див. вище); *ḡonbaḡ* і *qobba* «склепіння, купол» (середньоперс. *gunbad*); *sorādeḡ* «накриття намету, завіса» (середньоперс. *srādag* «зал», пор. мандійське *srd'q'*); *dehlīz* «тамбур» (середньоперс. *dahlīz*); *ṣahrīḡ* «цистерна» (середньоперс. *čāhrēg*, пор. ар. *ebḡīq* «глечик для води», з серед. *nebr* «склад», мн. *anbār* (див. вище); *zīḡ* і *zīq* «будівельна мотузка» (середньоперс. *zīg*); *ṣārūḡ* «ступа» (див. вище).

9. Мінерали: *zāḡ* «галун» (гр. *zāg*, *zaḡ*), *nawšader* і *nūšāder* «сіль–аміак» (гр. *nošādor*).

10. Міри, монети, гроші: *qafīz* – міра зерна (середньоперс. *kafīz* або *kabīz*); *farsaḡ* – «фарсанг, ліга» (гр.); *dānaḡ* – шоста частина драхми (середньоперс. *dānaḡ*); *ḡorda* – «(дрібна) дрібниця» (гр.; середньоперс. *xwurdag*).

11. Кольори: *zarḡūn* «циркон» і *zarḡūn* «червонуватий, винний» (середньоперс. *Z'argōn* «золотий»).

Докази контактів між арабською та арамейською мовами охоплюють період з середини першого тисячоліття до н.е. до кінця шостого століття н.е. і зосереджені в південному Леванті та північно–західній Аравії.

Арамейське походження мають багато термінів християнської церкви як *knīst* – церква, *qrbān*– жертвоприношення, *dīr* – «монастир», *'ālm* – «світ, всесвіт», *ḡlāst* – «життя», *ktāb* – «книга», *ṣālī* – «молитва». Також існує релігійна лексика, яка однозначно запозичена з гез, наприклад, *ḡawāḡīyuūn* «учні» гз., *ḡawarəya* – «апостол» і *muṣḡaf* – «книга» (особливо Коран) – гр. *māṣḡaf*

«писання». Тому так само ймовірно, що арабська мова могла запозичити такі арамейські запозичення через гез, як і безпосередньо з арамейської (А. А. Ṣādeqī, A. Tafazzolī etc. p. 76).

Також з арамейської була запозичена лексика пов'язана з поняттями рослинного і тваринного світу, із землеробством і ремеслами. Наприклад, *blūt* – «дуб», *rīḥān* – «базилік», *tfāḥ* – «яблуна», *ḥīwān* – «тварина», *dǧāǧ* – «кури», *skīn* – «ніж», *m̄smār* – «цвях».

Штефан Прохазка (2009) зазначає, що сто років тому кількість турецьких запозичень як у письмовій, так і в усній арабській мові була значно більшою, ніж сьогодні. Зменшення прямих контактів, арабізація офіційної мови і, не в останню чергу, негативне сприйняття османської епохи в сучасному арабському світі призвели до стрімкого зменшення турецьких запозичень. Приблизно половина слів, наведених у словниках досліджуваних арабських діалектів, більше не використовуються або навіть стали нерозбірливими. Подібну ситуацію можна припустити і для писемної арабської мови. Таким чином, дуже важко, якщо не неможливо, оцінити, скільки тюркських запозичень досі існує в арабській мові. У сучасній писемній арабській мові їхня кількість точно не перевищує 250. У діалектах дещо застарілі цифри становлять 3 000 для Сирії, 1 150 для Єгипту і близько 250 в Іраку (Procházka, 2009).

Більшість турецьких запозичень в арабській мові належать до таких сфер: адміністрація та уряд, армія та війна, ремесла та інструменти, дім та господарство, одяг, їжа та посуд. Вплив турецької на арабську в цих конкретних категоріях, очевидно, є наслідком присутності османської влади та армії в арабському світі, а також впливу багатотисячох років зв'язків на повсякденне життя. Більше того, багато нових речей, таких як мода на одяг чи вдосконалені інструменти для ремісників, потрапляли до арабів через Стамбул, який протягом століть був культурним центром ісламського світу. (Procházka, 2009) Кілька конкретних прикладів турецьких запозичень з турецької мови в арабську в кожній з перелічених вище культурних категорій:

Адміністрація та уряд: *dönüm* – *dūnum* «квадратна міра», *damga* – *damğa* «штамп» (і *damağa* «ставити штамп»), *gümrük* – *jumruk* «митниця», *zindan* – *zinzāna* «тюремна камера» (Procházka, 2009).

Армія і війна: *binbaşı* – *bikbāšī* «підполковник», *kol* – *qōl* «армійський корпус», *tabur* – *ṭābūr* «батальйон, черга», *lağım* – *lağam* «міна», *tabanca* – *ṭabanja* «пістолет» (Procházka, 2009).

Ремесла та інструменти: *takım* – *ṭaqm* «набір (інструментів, сервіз)», *çengel* – *šankal* «гачок», *sinara* – *šinnāra* «рибальський гачок», *kılavuz* «гвинт – кран» – *qalāwūz* «гвинт», *yaу* – *yāu* «спіральна пружина

Дім і господарство: *çeçme* «фонтан» – *šašma* «, *köşk* – *kušk* «кіоск», *soba* «піч» – *šōba* «піч, теплиця» (напр. наприклад, у *ta'tīr šōbī* «парниковий ефект»); Сирія, Єгипет: *oda* – *'ōḍa* «кімната»; Ірак: *çekmese* – *čakmača* «ящик» (Procházka, 2009)

Побутовий посуд: *bakraç* – *bakraj* «чайник», *kazan* – *qazān* «великий котел», *leğen* – *lakan* «таз», *tawa* – *ṭawwāya* «сковорідка», *teneke* – *tanaka* «бляшанка»; туніський *sezve* – *zaza* «кавник

Одяг: *çintıyan* – *šintiyān* «вільні штани», *çizme* – *jazma* «чоботи», *kaуış* – *qāyış* «пояс, обхват», *kundura* – *kundura* «(західний стиль) взуття», *yaка* – *yāqa* «комір»; Сирія *şarka* – *šabqa* «шапка» (Procházka, 2009).

Продукти харчування (у тому числі фрукти) та страви: розмовне *burgul* (стандартне турецьке *bulgur*) – *burgul* «розтріскана пшениця»; *dondurma* – *dandurma* «морозиво», *kavurma* – *qāwirma* «смажене м'ясо», *sucuk* – *sujuq* «ковбаса», *meze* – *māza/mazza* «закуски»; фрукти: османське *yusuf efendi* – *yūsufafandi*, *yūsufī* «мандарини», *hıyar* – *xıyār* «огірок»; *yemiş* – *yāmīş* «сухофрукти» (Procházka, 2009).

Оскільки надзвичайно велика частка османської лексики складалася з іншомовних елементів, арабська мова також запозичила ряд нетурецьких лексем, включаючи слова не лише з перської, грецької, французької та італійської. Західні слова увійшли до арабської мови через турецьку, оскільки до 19 століття вона була основною мовою для передачі західних ідей і

культури в арабський світ. Хоча не завжди можливо відокремити прямі запозичення з цих інших мов в арабську від тих, що потрапили в арабську опосередковано через турецьку, у багатьох випадках турецьку передачу можна виявити через фонологічні (наприклад, обмежене використання гемінованих приголосних у розмовній турецькій мові) або семантичні адаптації, яких зазнали ці слова в турецькій мові. Перського походження, наприклад, *kumbara* «маленька банка» – османське *kumbara* «бомба» – *qunbula* «бомба, граната»; *čādor – šab – çarşaf – šaršaf* «простирадло». Грецьке *sēmadoúra – šamandira – šamandūra* «буй»; італійського походження: *timone – dümen – dümān* «кермо, штурвал» та *casiosavallo – kaşkaval – qaşqawān* «вид сиру» (Procházka, 2009).

Окрім цього помітного скупчення слів з арамейської, перської, гез та турецької у арабській, звичайно, є також грецькі запозичення, як правило, в семантичних галузях економіки та управління. Дуже часто в арамейській мові також є такі слова, і зазвичай неможливо вирішити, чи арабська мова запозичила слово з арамейської, чи безпосередньо з грецької. Перший напрямок, ймовірно, більш вірогідний, враховуючи широку присутність арамейської мови як лінгва франка. Деякі приклади: *dīnār* – «динар», арам. *dēnār*, двн. *dēnárion*, лат. *denarius*; *zawġ* – «подружжя, пара», арам. *zōġ* «особа», двн. *zeûgos* «ярмо»; *širāṭ* – «шлях», арам. *ʔestrāṭ* «вулиця», гр. *stráta*, лат. (через) *strata*; *qirtās* – «пергамент, папірус», арам. *qartīs*, гр. *kártēs*; *qaṣr* «замок», арам. *qaṣrā*, гр. *kástron*, лат. *castrum*; *qalam* – «очеретяна ручка», гр. *kálamos* 'очеретяне перо'. Новий приплив переважно філософської та наукової грецької лексики увійшов до арабської в ранній аббасидський період (середина 8–10 ст.), під час греко – арабського перекладацького руху (Gutas 1998). Знову ж таки, ці слова, схоже, потрапили до мови через сирійську мову (Gutas 2011). З цього перекладацького руху ми маємо такі слова, як *ġins* «рід» – сирійське *gensā* – грецьке *génos*; *faylasūf* «філософ» – сирійське *pīlōsōpā* – грецьке *pīlōsōpā* – грецьке *pīlōsōpā*. *p^hilósophos*; *kīmyāʔ* «алхімія» – санскр. *kīmīyā* – гр. *k^hēmeía*; та *ʔistāḏiyā* «стадіон «18 – санскр. *estadyā* – гр. *stádion* (Marijn van Putten. 2020. p. 57–82).

Більшість слів грецького походження частково або повністю адаптуються насамперед через вилучення їхніх кінцевих сегментів. Наприклад, закінчення /-ion/, /-is/, /-os/ та /-on/ – це ті, що опускаються зі слів. Буаса (2015) пояснює це припущенням, що такі закінчення є іншомовними закінченнями, які не вписуються в структуру арабського слова. Отже, вони можуть використовуватися в мові-джерелі мовою оригіналу як суфікси, що позначають іменник або щось інше. В таких випадках запозичується не повне слово, а лише його основа, яка буде повторюватися у всій парадигмі слова, але флексійні закінчення будуть відрізнятися. Таке вилучення закінчень можна побачити також у запозиченнях з латинської мови, які закінчуються на /-is/, /-ium/ або /-ius/. Іншою передбачуваною причиною такого вилучення є тенденція до мінімізації кількості складів, що часто призводить до утворення двоскладових або трискладових слів, що, зрештою, дозволяє вимовляти такі слова з меншими зусиллями. Наприклад, запозичення з грецької: *archipelagos* *ʔarkhabīl* «архіпелаг», *fellinos fillīn* «пробка», *fanarion fanār* «маяк», *kalopolion qālib* «форма, модель», *keramis qarmīd* «черепиця», *patrikios baṭrīq* «пінгвін», *parkissos narjis* «нарцис». Запозичення з латинської: *canalis qanāh* «канал», *palatium balāṭ* «двір» *centenarium qinṭār* «кантар», *denarius dīnār* «монета». Однак це не стосується грецького *enchelis* «вугор», який закінчується на /-is/, проте таке закінчення не було видалене при інтеграції в арабську мову, тобто воно залишилося, але голосний /-i/ подовжився, як у *ʔanqalīs* «вугор». Те саме можна побачити в грецьких словах *evenos* «чорне дерево» та *opion* «опіум», закінчення /-os/ та /-on/ яких залишаються невидаленими, але зазнають незначних змін, тобто голосний /-o/ змінюється на довгий голосний /u:/, як у *ʔabnūs* «чорне дерево» та *ʔafuūn* «опіум». Як зазначає Буаса (2015), однією з можливих причин утворення винятків може бути те, що видалення таких закінчень може призвести до появи слів, схожих на інші арабські слова. Наприклад, слово *enchelis* «вугор» було змінено на *ʔanqalīs*, і якщо /-is/ буде видалено, ми матимемо слово *ʔanqal*, схоже на *ʔanqul* «я передаю». Також

evenos «чорне дерево» змінюється на ʔabnūs, а якщо опустити /-os/, ми отримаємо ʔabn, яке схоже на слово ʔibin «син» (Bueasa, 2015).

Європейська колонізація арабських країн у XIX та XX століттях створила умови для впливу західної культури та технологій, особливо з новими досягненнями у сфері медіа. У XX столітті арабізовані та запозичені слова були впорядковані відповідно до їхньої кореневої системи.

Масштаби і характер культурного впливу колонізації не були однаковими в арабомовному світі, але спільною рисою є велика кількість іноземних запозичень у недомінантні різновиди арабської мови з відповідних мов колонізаторів (приклади включають вплив італійської мови на лівійську, французької на марокканську і ліванську, а англійської на арабську Перської затоки).

Протягом століть італійська мова відігравала важливу роль у Середземномор'ї як лінгва франка торгівлі, політики та дипломатії. Не дивно, що багато слів італійського походження увійшли до арабської мови, наприклад, broccolo – brūklī – «броколи», caramba – kārāmbā – «карамба», dozzina – dzīnī – «дюжина», fragola – frāūlī – «полуниця» (Schweickard, 2017).

Англійська мова стала мовою сучасної міжнародної торгівлі, політики, медіа та глобалізації, а арабська вітає нові слова у своєму лексиконі щодня. Кількість арабських запозичень з англійської мови величезна через те, що англійська навіть стала мовою миру і війни. З англійської були запозичені, наприклад: «гелікоптер» – hlīkūbtr, «комп'ютер» – kmbīūtr, «телевізор» – tlfzīūn, «бас» – bās, «гормон» – hrmūn, «бактерія» – bktīrā, «вірус» – firūs, «гемоглобін» – hīmūglūbīn, «інсулін» – ansūlīn, «кисень» – aksgīn, «технологія» – tknūlūgīā, «фільм» – fīlm, «камера» – kāmīrā, «відео» – fīdīū, «касета» – al-kāsīt, «електрон» – al-ilktrūn, «цитоплазма» – al-sītūblāzm, «плазма» – al-blāzmā, «тур» – al-tūr (Alhussami, 2020).

Вплив французьких запозичень помітний у сферах мистецтва, моди, житла, меблів та одягу, тоді як сфери, в яких переважають англійські запозичення, – це політика, спорт та технології. З французької були запозичені

такі слова, як, наприклад: *sīrāmīk* – «кераміка», *ṣālūn* – «салон», *tāblūh* – «табло», *asānsīr* – «ліфт», *kāsīt* – «касета», *kārūh* – «стрічка» (Ibrahim, 2015).

Висновки до першого розділу

Отже, глобалізація, соціально – політичні та економічні мотиви, такі як військові вторгнення, шлюбні зв'язки, імміграція, торгівля та фінансові угоди, а також інші лінгвістичні мотиви контактів між спільнотами, такі як необхідність заповнення лексичних прогалин, потреба в нових словах, тенденція до використання більш престижних різновидів тощо, є факторами, що можуть призвести до запозичення. Запозичення – це явище, яке здійснює процес передачі слів з одного різновиду в інший між пов'язаними спільнотами. Мова, яка запозичує, називається мовою–донором або мовою–позичальником, а мова, яка запозичує, називається мовою – реципієнтом або мовою–запозичувачем. Запозичене слово передається до мови–реципієнта не просто як жорстка лінгвістична форма, а як гнучке культурне поняття, зазвичай пов'язане з історичним минулим і культурними цінностями мови–донора (Wafa, 2014 с. 166 – 173).

Існує дві основні мотивації лексичних запозичень: потреба і престиж. Якщо носії певної мови переймають нові концепції або назви, то з'являються лексичні прогалини, які є мотивацією для вживання запозичень і виникають з потреби надати мові нові слова і терміни для опису світу навколо нас. (Hock & Joseph, 2009) Престижність є другою мотивацією вживання запозичень. Вона відображає соціальний аспект запозичень і посиляється на повагу, привабливість або престиж, який пов'язаний з мовою–джерелом запозичень. Поняття престижності відіграє значну роль у визначенні обсягу запозичення, а також того, які види слів імовірно будуть запозичені.

Оскільки явище запозичення є багатограним, то не існує єдиного підходу до його класифікації. Наразі найбільш поширена класифікація, заснована на характері запозичуваного матеріалу на різних рівнях, яка

традиційно виділяє основні види запозичення: 1) пряме запозичення; 2) калькування.

Запозичення увійшли в арабську мову внаслідок тісних контактів з іншими народами та нагальної потреби в розширенні арабського лексикону, щоб відповідати потребам різних сфер сучасного життя. На ранній стадії свого розвитку арабська мова запозичувала слова з таких іноземних мов, як перська, турецька, грецька та іврит. Ці запозичення були результатом прямого контакту між арабами та носіями інших мов, з якими арабська з тих чи інших причин контактувала. Запозичення з цих мов відбувалися внаслідок прямого тертя і контакту між арабами і носіями цих мов. Процес запозичення з цих мов відображає характер контактів, які араби мали з носіями цих мов. Це були контакти або для торгівлі та комерції, або для імміграції та політичного вторгнення. Як у минулому арабська мова запозичувала з таких іноземних мов, як перська, турецька, іврит тощо, так і зараз вона запозичує слова з європейської мови, що стала мовою сучасної міжнародної торгівлі, політики (Alhussami, 2020).

РОЗДІЛ II

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

2.1 Лексичні особливості запозичень в арабській мові

Оскільки запозичення є результатом тривалої історичної взаємодії мов та їхнього змішування, то запозичення займають значне місце у лексиці багатьох мов. Арабська мова має багату історію запозичення слів з інших мов для різних цілей, таких як наука, медицина, мистецтво, технології, побут, тощо. З часом запозичена лексика зазнала певних змін та адаптаційних процесів, в результаті цього утворилися декілька груп запозичень, залежно від того, наскільки вони інтегрувалися в арабську мову.

1. Асимільовані запозичення: це запозичення, які настільки глибоко інтегрувалися в арабську мову, що виглядають як природно арабські слова, а їхня первісна етимологія часто затушована. Вони перейняли не лише арабську фонетику, а й арабські граматичні та морфологічні структури. Ці слова іноді важко простежити до джерела їхнього іншомовного походження.

2. Інтернаціоналізми: це запозичення, які зберегли свої іншомовні характеристики і є впізнаваними як такі. Вони часто використовуються для позначення понять або предметів, які є універсальними і не мають прямих арабських еквівалентів. Інтернаціоналізми, як правило, легко ідентифікуються як іноземні слова. Вони виражають певні міжнародні поняття і існують у багатьох мовах світу, зберігаючи близьке, або спільне значення з мовою походження.

3. Варваризми: це запозичення, які вважаються іноземними та неасимільованими. Вони можуть сприйматися як лінгвістичні «варварства» в арабській мові, а їхня вимова і структура можуть суттєво відрізнитися від власне арабських слів. Також ця лексика може функціонувати у молодіжному сленгу.

4. Неологізми: це новостворені слова, які можуть бути запозичені з інших мов, особливо для опису сучасних понять або технологій. Процес утворення неологізмів демонструє, як мова може підлаштовуватись під сучасні тенденції, інновації та потреби суспільства, створюючи нові слова або вирази для опису нових концепцій, ідей або технологій. Цей процес може включати в себе запозичення слів з інших мов, або створення цілком нових слів, складених з уже існуючих компонентів. Неологізми є важливим елементом еволюції мови і відображають зміни в суспільстві та технологічний прогрес.

5. Екзотизми: Це запозичення, які асоціюються з екзотичними поняттями, часто використовуються для позначення маловідомих культурних реалій. Екзотизми можуть залишатися відносно незмінними з точки зору вимови та структури.

Оскільки процес інтеграції запозичень у мову є складним, і ступінь асиміляції може бути різною для різних слів, з часом деякі запозичення стають повністю інтегрованими і не відрізняються від рідних слів, тоді як інші зберігають свою іншомовну ідентичність. Цей процес відображає динамічну природу мови та її здатність адаптуватися до нових реалій.

Підсилена взаємодія мов при зростаючій ролі культурних та економічних зв'язків між народами та країнами, а також при глобалізації, призводить до виникнення певного прошарку запозичень, що йменуються інтернаціональними словами (інтернаціоналізмами).

2.2.1 Інтернаціоналізми в складі арабської мови

Інтернаціоналізми – це такі мовні одиниці, які запозичені з однієї мови–джерела щонайменше трьома генеалогічно різними мовами в однаковій або подібній мовній формі та ідентичному значенні. Вони запозичуються з іншої мови і вживаються без перекладу. Вони мають специфічне значення, яке зазвичай не існує в мові–реципієнті. Залежно від рівня асиміляції запозичення

вони зазнають певних змін в орфографії чи фонетиці, але в більшості випадків зберігають своє первісне значення з мови – донора (Mukhaylenko, 2018).

Фенюк Л. Д. (2016) зазначає, що термін інтернаціоналізм уживається у двох значеннях:

1) для позначення слів головним чином грецького та латинського походження, запозичених багатьма європейськими та неєвропейськими мовами (наприклад, *dīnāmīt* – динаміт, *bārumitr* – барометр), або ж новоутворень, сконструйованих із грецького чи латинського матеріалу (наприклад, *hormūn* – гормон, *jīn* – ген), інтернаціоналізмами вважаються також слова, запозичені різними мовами з сучасних мов (наприклад, *kālsyūm* – кальцій, *blāstīk* – пластик).

2) для позначення калькування та їхніх зворотів, які повторюються у багатьох мовах (наприклад, англ. *Skyscraper*, укр. *Хмарочос*, ар. – *nāṭīḥat al-saḥāb*).

За іншим визначенням інтернаціоналізмом може бути слово, як правило, грецько–латинського походження, вживане у великій кількості (європейських) мов (наприклад, *mūsīqā* – «музика», *byūlūjyā* – «біологія»).

Також Фенюк Л. Д. (2016) уточнює, що ці визначення відображають вузьке розуміння інтернаціоналізму. Проте існує і широке розуміння цього терміна, коли ним позначають не тільки слова, а й інші міжнародні мовні елементи: морфеми, словотворчі, фразеологічні чи семантичні кальки. Звісно, у зв'язку з тим чи іншим поняттям інтернаціоналізму по – різному інтерпретуються вагомі ознаки інтернаціональних мовних елементів, критерії встановлення їхньої інтернаціональності та сам феномен мовної інтернаціоналізації.

Загалом термін «інтернаціоналізм» має багато визначень, тому автори пропонують виділити його найголовніші ознаки:

1) інтернаціональні слова мають спільну морфемну та синтаксичну конструкцію і схоже або взагалі однакове значення;

2) вони присутні в багатьох мовах світу;

3) не мають конкретної мови походження (Фенюк Л. Д., 2016).

Дослідження класифікації інтернаціоналізмів є важливою частиною вивчення запозичень в мові, адже вона допомагає впорядковувати інтернаціоналізми залежно від їхнього походження, функції та ступеня адаптації в мові.

Виділяють три типи класифікації інтернаціоналізмів:

1. Вмотивованість або «внутрішня форма». Інтернаціоналізми не можна віднести до якоїсь певної мови, тому що в багатьох із них вони вживаються абсолютно ідентично та означають один і той же термін, тобто вони не вважаються запозиченими. Тобто, певне слово може бути назване «інтернаціоналізмом» тільки за умови, що у декількох інших мовах також присутні слова, які мають такі ж форму та значення.

2. Класифікація інтернаціоналізмів з точки зору перекладача. Цей тип додатково поділяється на дві групи:

1) власне інтернаціоналізми, які мають одне і те ж значення у мовах оригіналу та перекладу. Ці слова співпадають як за формою, так і за значенням, і в мові перекладу існують еквіваленти для їх перекладу. Враховуючи це, переклад власне інтернаціоналізмів не створює для перекладача ніяких труднощів.

2) псевдоінтернаціоналізми – це слова, які можуть здаватися інтернаціональними або запозиченими, але, фактично, вони створені в мові самостійно, без значущого впливу інших мов.

3. Класифікація інтернаціоналізмів за способом і джерелом запозичення (Фенюк Л. Д., 2016).

Як відомо, інтернаціоналізми використовуються для позначення понять, що належать до різних сфер людської діяльності. У зв'язку з цим розрізняють:

а) суспільно – політичну термінологію, до якої належать найуживаніші політичні, економічні, філософські, історичні, соціологічні одиниці лексики. (Наприклад: *bnk* – «банк», *brlmān* – «парламент», *sfstā'īt* – «софізм», *dīmqrāṭīt*

– «демократія», тощо). Сюди ж належать терміни на позначення міжнародного права, дипломатії (В. Г. Ніконова, К. П. Никитченко., 2020).

б) природничо–наукову термінологію (фізика, математика, генетика, хімія), що вживається не лише у спеціальних, а й у науково–популярних працях та в засобах масової інформації (Наприклад: *ilkrūn* – «електрон», *jīnāt* – гени, «*aksjīn*» – кисень, *kīmīā'* – «хімія», тощо).

в) численні технічні терміни, а також назви різних видів транспорту та зв'язку (Наприклад: *bṭārīt* – «акумулятор», *mtrū* – «метро», *kāmīrā* – «камера», *kāmīrā fīdīū* – «відеокамера», *tāksī* – «таксі») (В. Г. Ніконова, К. П. Никитченко., 2020).

Головною характерною рисою справжніх інтернаціоналізмів, як окремих слів, так і словосполучень, є їхня семантична своєрідність. Це означає, що їхня лексична тотожність та орфографічна схожість у мові–джерелі та в усіх мовах перекладу залишається незмінною як на рівні мови, так і на рівні мовлення.

Крім великої кількості справжніх інтернаціональних слів і словосполучень, які зберігають у кількох мовах тотожну або подібну мовну форму і тотожне значення, існує ще одна група інтернаціональної лексики, яка називається перекладацькими запозиченнями (В. Г. Ніконова, К. П. Никитченко., 2020). Вони також мають спільну структурну форму (слова, словосполучення), але рідко мають схожість в орфографічному написанні чи звучанні. Запозичені інтернаціоналізми – це здебільшого різні терміни на позначення науково–технічних понять (наприклад, *ḥmḍ l–līmūn* – «лимонна кислота»; *'aksīd r–rṣāṣ* – «окис свинцю»; *ālhql nū'ī* – «питома вага»; *ghīr mūṣlt* – «непровідність») (В. Г. Ніконова, К. П. Никитченко., 2020).

Також важливою частиною дослідження інтернаціональної лексики є визначення причин її появи, адже це допомагає визначити як і чому запозичуються певні слова. Серед причин виникнення інтернаціоналізмів можна виділити наступні:

1) Глобалізація. Взаємодія та зв'язки між країнами, глобальний обмін товарами, послугами та ідеями призводить до потреби в спільному розумінні та спілкуванні.

2) Коли інтернаціональне слово запозичене з іншої мови разом із терміном або поняттям. Наприклад, коли з'явилися такі речі, як автомобіль, радіо, телефон тощо, їхні назви також були запозичені. (В. Г. Ніконова, К. П. Никитченко., 2020)

Також причини виникнення інтернаціоналізмів можна класифікувати як: екстралінгвальні та інтралінгвальні. До екстралінгвальних причин можна віднести такі:

1) Культурний вплив однієї нації на іншу, при якому відбувається запозичення не тільки лексичних одиниць, але й певних фрагментів цінностей картини світу, культурних концептів. Запозичення культурних концептів відбувається безпосередньо в процесі культурних контактів через вивчення іноземної мови, ознайомлення з літературними текстами, самопізнання чужої культури, засвоєння духовних цінностей (Фенюк, 2017);

2) Соціально–психологічні причини, в основі яких лежить авторитетність мови–джерела або питання «престижності» мови. Унаслідок цього спостерігається підвищення цікавості до вивчення мови, захоплення певних соціальних прошарків культурою держави, а також певними культурними (Фенюк, 2017);

3) Наявність усних або письмових контактів країни з різними мовами. Найбільш характерний наслідок мовних контактів– двомовність. Прикладом може слугувати розповсюдження американізмів, які завдяки демографічному фактору (що сприяє білінгвізму) уживаються в багатьох мовах, хоча й звучать чужорідно (Фенюк, 2017);

4) Інтернаціоналізація світових проблем призводить до появи термінів, що їх характеризують. Так, англіцизм «демпінг» почав уживатися в значенні «продаж товарів на зовнішніх ринках за нижчими цінами, ніж на внутрішніх ринках, з метою усунення конкурентів у контексті загрози падіння цін на

нафту». Потім, набуши широкого поширення, слово перейшло зі сфери нафтової термінології в область загальної економіки (Фенюк, 2017).

До інтралінгвальних причин запозичення можна віднести такі:

1) потреба в найменуванні нового об'єкта, явища, що зумовлена відсутністю в мові акцепторі еквівалентів. При цьому процес інтервенції відбувається незалежно від існування в мові не менш точних еквівалентів для позначення тих або інших понять (Фенюк, 2017).

2) Дія принципу мовної економії, що виявляється в конкуренції стислих номінативних одиниць англійської мови з менш компактними слов'янськими назвами (Фенюк, 2017).

3) Потреба в розмежуванні чи деталізації змістовно близьких, проте відмінних понять.

Можна зробити висновок, що причинами вживання інтернаціоналізмів можуть бути різні за своїм характером (лінгвістичні, соціальні, психічні, естетичні і т.д.) фактори, потреба в нових мовних формах, потреба в розчленуванні понять, у різноманітності засобів і їх повноті, у стислості і ясності, у зручності. Сам термін «Інтернаціоналізм» вживається для позначення мовних одиниць, які були запозичені кількома генеалогічно неспорідненими мовами, і використовуються цими мовами зі збереженням свого початкового значення із мови–донора; Також вони можуть зазнавати незначних орфографічних та фонетичних змін. Причинами появи інтернаціоналізмів є глобалізація та необхідність використання спільних термінів у різних мовах задля полегшення розуміння між представниками різних мовних груп (Фенюк, 2017).

2.2.2 Неологізми в складі арабської мови

Кожна мова – це складна система, яка з плином часу постійно вдосконалюється, розвивається та оновлюється. Як наслідок, поява нових слів стала показником того, що мова жива. Неологізми особливо корисні для

ідентифікації винаходів, нових явищ або старих ідей, які набули нового культурного контексту.

Дотепер не існує однозначного вирішення питання: за чим можна закріпити поняття неологізму або інновації, та які критерії віднесення тієї чи іншої словникової одиниці до неологізмів. При аналізі визначень поняття «неологізм» або «інновація» різними дослідниками, стають очевидними дві точки зору, які полягають у тому, що термін «неологізм» застосовується як до новоутворень, тобто до знов утворених на матеріалі мови, у повній відповідності з існуючими у мові словотворчими моделями словам, так і до словосполучень, які означають нове, раніше невідоме, неіснуюче поняття, предмет, галузь науки, вид занять, професію тощо.

Як зазначає Косович (2020), сучасна концепція неологізму – фундаментального аспекту дослідження в теорії науки про нові слова – це різнобічне розуміння нових слів як нових лексичних одиниць, що зумовлено:

- 1) складною природою мовних явищ;
- 2) широкою представленістю розмаїттям поглядів на поняття «новий»;
- 3) розумінням поняття «неологізм» як соціально – історичної категорії.

Як зазначають Ф. Годен та Л. Геспен, поняття «неологізм» – не є психолінгвістичним поняттям, що розкриває новизну, яку людина відчуває при зустрічі з неолексею. Навпаки, це мовна категорія, яка передбачає насамперед те, що зустріч з новим словом викликає у мовця відчуття нового.

У працях з неології існує багато різних визначень терміну «неологізм», і, напевно, саме тому це поняття трактується і класифікується по – різному.

У дослідженнях Л. Гільберта (Guilbert 1973) нове слово трактується з точки зору:

- 1) форми, оскільки неологізм – це мовний знак, що включає в себе сторону, що означає, і сторону, яку він означає. Вони змінюються разом у процесі утворення нових лексем, навіть якщо зміни стосуються морфології терміна або тільки його значення;

2) значення, у зв'язку з тим, що неологічне утворення не є здебільшого мінімальною одиницею значення, а ґрунтується на поєднанні більш базових елементів, що існують у конкретній мові. Утворення нової одиниці в цьому випадку є результатом співвідношення таких мінімальних елементів;

3) функціонування: створення неологізму не може бути відірваним від мовленнєвого (дискурсивного) суб'єкта – творця, інтегрованого в соціум (Kosovych, 2020).

Часто поява нових слів пов'язана з виникненням нових асоціацій, хоча поняття залишається тим самим, так як мова взагалі, лексика зокрема, виконуючи свою головну функцію як засіб спілкування, перебудовується, диференціюється й уточнюється для того, щоб більш адекватно відобразити, відтворити та закріпити нові поняття у відповідних словах та виразах. З'явившись на периферії мовної системи, неологізми перебувають якийсь час у її розпорядженні та тільки потім поступово, не всі, а ті, які найбільш відповідають структурним вимогам слова мови, пересуваються до центру мовної системи, до основного словникового фонду. Новоутворення, у свою чергу, якщо й з'являються на периферії, то набагато швидше (а іноді й одразу) проникають ближче до центру, будучи затребуваними та незамінними, активно входять у словниковий склад. Неологізми з'являються, як правило, у мові науки, техніки, культури, політики, та у розмовному мовленні (Практика технічного перекладу, с.с. 49 – 50).

Тому, як зазначає Меліков(2023), коли ми говоримо про найважливіші погляди мовознавців на неологізми, то до них граматисти відносять терміни, запозичені слова, інтернаціональні слова тощо. Ми не повинні ігнорувати їхні погляди та думки щодо неологізмів. Проблема неологізмів вважається однією з найменш досліджених тем у лінгвістиці, але також однією з проблем, яка постійно актуалізується, оскільки вона пов'язана з новими явищами, що виникли на основі на вимог сучасної науки (Melikov, T. P. 2023).

Загалом, якщо говорити про ступінь дослідженості неологізмів у лінгвістиці, насамперед слід зазначити, що вони відіграють важливу роль у

збагаченні та розвитку словникового запасу. Неологізми це інтернаціональні, полісемантичні слова, терміни, які характерні для певних сфер практичної діяльності. Як відомо, неологізми складаються з нових слів і словосполучень, більшість з яких ще не знайшли відображення в жодному словнику. З цієї причини існують певні відмінності у написанні неологізмів (Melikov, T. P. 2023).

Вивчаючи будь – яку мову, дуже важливо дослідити її лексику, основні лексичні одиниці та їх співвідношення, умови розвитку та зміни лексики. Слова, що входять до словникового складу мови, надзвичайно різноманітні та багатозначні. Кількість активних слів у мові значно менша, ніж кількість пасивних. У зв'язку з історичним розвитком певна кількість застарілих слів поступово вилучається зі словника мови, а до нього включається більше нових слів і виразів, тобто неологізмів. Однак ці процеси не зовсім характерні для арабської мови. Словниковий запас арабської мови не зазнав значних змін протягом століть. Більшість неологізмів у сучасній арабській літературній мові та сучасній пресі – це новотвори, що складаються із запозичених слів, адаптованих до структури арабської завдяки можливостям самої цієї мови. Слід зазначити, що арабська літературна мова, яка має багату лексику, достатньою мірою відображає досягнення сучасної науково–технічної революції та глибину соціально – економічних змін, запити суспільно – політичного життя, нові поняття про явища, якості тощо. Її формування вплинуло на появу неологізмів, які визначають розвиток словникового складу всіх мов, у тому числі й арабської. Також у процесі формування сучасної арабської літературної мови багато слів втратили свою функціональність і вийшли зі словникового складу мови, або їх значення стали обмеженими. Процес творення неологізмів демонструє великий потенціал мови, яка збагачується новими словами, що входять до суспільно – політичної та науково – технічної лексики. Вивчення їх складу, структури, значень і функцій призводить до дослідження багатьох конкретних питань граматики, лексики та стилістики (Melikov, T. P. 2023).

Запозичені слова, які складають нову лексику сучасної арабської мови, почали входити в мову через певну потребу. З розвитком термінології збільшується і кількість запозичень. Слова, які перейшли в арабську мову з іноземних мов, називаються неологізмами, оскільки вони пристосовані до внутрішніх правил мови. Більшість цих неологізмів є транслітерованими словами. Меліков (2023) у своїй роботі «Methods of the formation of neologisms in arabic», зазначає, що багато арабських лінгвістів вважають транслітерацію неповагою до арабської мови, але такі слова часто зустрічаються в сучасній арабській мові. Наприклад, *tlfzīū* – «телевізор», *kmbīūtr* – «комп'ютер», *wykībīdīā* – «Вікіпедія», *fāks* – «факс», та інші. Хоча арабські лінгвісти намагаються знайти еквівалент таким неологізмам, використовуючи внутрішні можливості арабської мови, більшість з них активно не розвиваються і не застосовуються в мові (Melikov, T. P. 2023).

Запозичені слова, які увійшли в арабську мову в новітній час, належать до неологізмів, створених іноземними мовами. Однак запозичене слово не завжди можна вважати неологізмом. Такі слова зазвичай переходять у пасивний запас мови. У деяких випадках запозичене слово сприймається як неологізм, адаптований до внутрішніх правил мови. Крім того, існує багато неологізмів, утворених семантичним способом завдяки внутрішнім можливостям арабської мови. Загалом неологізмами, утвореними семантичним способом, вважаються лексичні одиниці, отримані шляхом надання нового значення вже існуючим у мові словам. Сьогодні в арабській мові зростає кількість таких неологізмів, які надають словам нового значення у багатьох галузях науки і техніки. Наприклад, араб: *mrāqbt* – «моніторинг», *qrṣān* – «хакер», *ūzīr* – «міністр» (Melikov, T. P. 2023).

Неологізми, утворені семантичним способом, можуть складатися переважно з інфінітивів, дієслів, іменників, прикметників тощо. Переважно неологізми цього типу є простими та корективними інфінітивами. Як правило, в арабській лінгвістиці інфінітив використовується з іменниками, що позначають, стан або дію. У класичній арабській лінгвістиці вважається, що

всі дієслівні форми утворюються від інфінітива. Інфінітиви, як і дієслова, показують дію або стан, є активними або пасивними. Інфінітиви, як і будь-який іменник, мають відповідні моделі або форми, вони відмінюються, змінюються за числами, вживаються в означеній або неозначеній формі, утворюють відповідні словосполучення (Melikov, T. P. 2023).

Лексичні одиниці, створені на основі внутрішнього матеріалу мови, відіграють вирішальну роль у збереженні її самобутності та унікальності. Словотвір зберігає мову від впливу слів іншомовного походження або пристосовує щойно введене запозичене слово до граматичних правил арабської мови.

У процесі морфологічного утворення неологізмів в арабській мові використовуються певні префікси суфікси та інфікси. Ці суфікси допомагають точніше та зрозуміліше описати значення слова. В арабській мові є такі закінчення, як *-ūi*, *-awu*, *-īt*, *-āt*, *-ūn*; вони додаються в кінці як питомих слів арабської мови, так і запозичених слів для утворення багатьох неологізмів саме морфологічним способом. Наприклад: *brlmānīūn* – «парламентарі», *fbāīq* – «заводи», «*kāmīrāt*» – камери, *īlkrūnīāt* – «електроніка», *jmhūrī* – «республіканець» (Melikov, T. P. 2023).

Хоча деякі арабські лінгвісти відносять творення неологізмів морфологічним способом до синтаксичної категорії, деякі граматисти відзначають, що цей спосіб відрізняється від синтаксичного способу, і що утворення слова морфологічним способом і більш складним (Melikov, T. P. 2023).

Розглядаючи арабську лексикологію в цілому, можна сказати, що морфологічний спосіб спочатку виник на основі синтаксичного способу, а потім розвинувся і став окремою категорією при утворенні неологізмів.

Неологізми, створені синтаксичним способом, який є дуже продуктивним в арабській мові, зазвичай здійснюються за допомогою методу, який дозволяє комбінувати існуючі слова і фрази, щоб створити нові слова та

конструкції. У цьому випадку слова з новою формою і змістом утворюються в результаті злиття певних букв і складів з різних слів (Melikov, T. P. 2023).

Процес створення нового слова синтаксичним способом, що повністю відповідає граматичним правилам арабської мови, є одним з явищ, яке активно використовується в мові протягом тривалого часу. В даний час синтаксичний словотвір відіграє особливу роль у збагаченні словникового складу арабської мови (Melikov, T. P. 2023).

Неологізми, утворюються як синтаксичним, так і морфологічним, тобто граматичним способом, складаються з внутрішньої основи мови, а також слів, утворених внаслідок запозичень. Вони вважаються новими словами як за формою, так і за змістом, утворюючи новітній словниковий запас мови, в неологізмах, наприклад: «бездротовий» – *lāslkī*, «гідроенергетика» – *ālṭāqt l-khrūmā'īt*, «серфінг» – *rkmjt* (Melikov, T. P. 2023).

Отже, неологізми, які включають в себе нові слова або фрази, що створюються для опису нових ідей, концепцій, та інших явищ, є важливою частиною процесу запозичення. Вони дозволяють мові адаптуватися до сучасних потреб і зберігати актуальність у світі, де зміни відбуваються все швидше завдяки культурному, технологічному та соціальному розвитку.

Неологізми можуть виникати як частина процесу запозичення, особливо коли мова, яка запозичує новий термін або концепцію, та не має відповідного слова у своєму лексичному складі. Вони розширюють лексичний запас мови і надають змогу виразити нові ідеї та поняття, що раніше були відсутніми.

Цей процес також відображає гнучкість та адаптивність мови до змін у суспільстві та культурі, а також її здатність відповідати на виклики сучасності. Неологізми грають важливу роль у розвитку мови та її здатності виражати нові концепції та ідеї.

В арабській мові неологізми утворюються семантичним, морфологічним та синтаксичним способом, і використовуються для позначення сучасних науково – технічних, соціально – економічних явищ, які потребують назви, та не мають еквівалентів у словниковому складі арабської мови.

2.3 Процес арабізації запозичень в арабській мові

Запозичення в арабській мові – це явище, яке виникає внаслідок тісних контактів з іншими народами та нагальної потреби в розширенні арабської лексики, щоб відповідати потребам у різних сферах сучасного життя. Ці слова, введені та запозичені з інших мов, пройшли процес, який називається «арабізація» (Khrisat & Mohamad, 2014).

Арабізація відіграє важливу роль у розвитку та модернізації арабської мови. Цей процес є необхідним для того, щоб мова відповідала вимогам сучасності та могла висловлювати нові ідеї та поняття, які виникають у зв'язку з науковими відкриттями, технологічним розвитком та іншими аспектами цивілізації. Вона є інструментом, який дозволяє відтворити й розробити нові терміни, що відображають сучасний світ знань, літератури та повсякденного життя. Цей процес передбачає адаптацію арабської мови до вимог сучасності, зокрема шляхом введення нових слів, термінів та виразів, які відображають нові явища й концепції. Арабізація є невід'ємною частиною розвитку мови та сприяє її виживанню та актуальності у сучасному світі. Але не варто забувати що процес арабізації відбувався ще до появи ісламу, що свідчить про його значущість в процесі розвитку мови (Rusydi Khalid, 2019).

Арабізація в основному стосується термінів, які використовуються в галузях науки та техніки, таких як медицина, інженерія, математика, геологія, біологія, хімія, природничі науки, прикладні науки, точні науки, комп'ютерні науки, економіка, сільське господарство та інші. Однак сфера застосування арабізованих термінів в значній мірі розширюється на інші типи лексики, включаючи літературну, політичну, журналістську, юридичну, релігійну, адміністративну, інституційну термінологію. Тому арабізація потребує уваги до всіх видів лексики, текстів і термінів, оскільки кожен вид лексики має свою власну характерну термінологію, яка потребує адаптації.

Таким чином, арабізація включає в себе широкий спектр термінів і мовового різноманіття, і важливо надавати належну увагу адаптації та

перекладу різних типів термінів для забезпечення точності та зрозумілості в різних сферах комунікації.

Процес арабізації іншомовних слів відбувався ще до поширення ісламу, та зростав під час завоювання арабами інших країн. Тогочасні арабські науковці включали арабізовані іншомовні слова до словників арабської мови. Наприклад, із перської були арабізовані такі слова, як: *smīd* – «манна крупа», *jlnār* – «квітка гранатового дерева», *dūlāb* – «колесо». Іншими прикладами є слова, що походять з санскриту, такі як *flfl* – «перець», *ḡāmūs* – «буйвол», *ṣndl* – «сандалове дерево, сандалі». Є також слова з грецької мови, такі як *qntār* – «кантар», *trīāq* – «протиотрута», *mḡnāṭīs* – «магніт». Також імена грецьких філософів та їхніх богів арабізуються: «Сократ» – *sqrāt*, «Платон» – *afālṭūn*, «Аристотель» – *arstū*, «Піфагор» – *fiṭāḡūrṭ*, «Геракл» – *hrql*, а «Геродот» – *hīrūdūt*. Назви країн також зазнали процесу арабізації, наприклад, «Тоledo» в Іспанії стає *ṭlīṭī*, «Кордова» – *qrṭbt*, «Лісабон» – *lṣbūnī*, а «Кастилія» – *qṣṭālī* (Rusydi Khalid, 2019).

Після того, як наукові, цивілізаційні, соціальні та політичні зв'язки між арабами та європейцями зросли, особливо після походу Франції на Єгипет на чолі з Бонапартом, а потім колонізації арабських країн Великобританією, Італією та Німеччиною, арабські мовні інституції почали арабізувати іноземні слова, пов'язані з цивілізацією, наукою та технологіями. Важливу роль у процесі арабізації відіграло зростання політичних відносин між арабськими країнами з Європою, США та Азією (Японією, Китаєм, Південною Кореєю). Тому не дивно, що арабізуються англійські, французькі слова, такі як: *imbrālī* – «імперіалізм», *būrḡwāzī* – «буржуазія», *dīmūqrāṭī* – означає «демократія», *al-faasyiah fāṣṭī* – «фашизм», *nāzī* – «нацизм», *bīrūqrāṭī* – «бюрократія», *intrnt* – «інтернет», *rādīū* – «радіо» (Rusydi Khalid, 2019).

Також можна знайти багато іноземних слів, які були арабізовані, в газетах і журналах. Наприклад, *tknūlūḡā* – «технологія», *rūtrz* – «Reuters», *dmūqrāṭī* – «демократія», *istrāṭīḡī* – «стратегія», *kūlūnīl* – «полковник», *al-bntāḡūn* – «Пентагон». Є також арабські газети, які використовують

технологічні терміни з англійської мови, але пишуть їх арабською, наприклад, *abl* – «Apple», *a' alīfūn* – «iPhone», *mīkī māūsi* – «mickeymouse», *al- hwātf al- dktīi*– «смартфон», *slfi* – «селфі», *anstgrām* – «інстаграм», та інші (Rusydi Khalid, 2019).

Амаль Ахмад Аль–Хуссейні (2009) стверджує, що для того, щоб іноземне слово знайшло сприйняття в арабському середовищі, його звуки, які не мають аналогів в арабській мові, повинні підлягати заміні, що робиться найближчими до нього арабськими звуками. Як каже Сібавейхі, «ці люди замінюють іноземні літери, які зовсім не є частиною арабського алфавіту». Арабізація в сучасній арабській культурі може мати три різні значення, і це може викликати плутанину:

У першому значенні арабізація охоплює широкий спектр мови і термінології. Передусім це стосується мови науки і техніки в різних галузях, зокрема медицини, інженерії, математики, геології, біології, хімії, природничих наук, прикладних наук, точних наук, комп'ютерних наук, економіки, сільського господарства тощо. По суті, воно переважно має справу з науково–технічними термінами. Однак важливо зазначити, що арабізація виходить за межі технічної мови і включає також літературні, політичні, журналістські, юридичні, релігійні, адміністративні, інституційні та розмовні терміни. Це означає, що арабізації підлягають усі типи лексики, текстів і термінології, оскільки кожен різновид лексики має свою характерну термінологію, яка може потребувати арабізації. Серед нетехнічних термінів важливе значення мають політичні та медійні терміни (Ghazala, 2013).

Другий аспект арабізації стосується того, наскільки відкритою є арабська мова для арабізованих термінів, розрізняючи натуралізовані та запозичені іноземні терміни та терміни арабського походження. Частина науковців пропонує приймати запозичені терміни, які можуть зберігати своє іношомвне походження частково (натуралізація) або повністю (перенесення). Обґрунтуванням такої точки зору є те, що ці арабізовані терміни не шкодять лексиці та структурі арабської мови. Стверджується, що інші мови так само

запозичували терміни з різних мов, включно з арабською, без негативного впливу на їхню власну структуру. Оскільки мови мають довгу історію взаємних запозичень та взаємовпливу, тому немає жодних проблем із запозиченнями арабською мовою з інших мов у подібний спосіб (Ghazala, 2013).

Ще одним аргументом на користь арабізованих термінів є те, що деякі з цих слів, особливо ті, що були передані без змін, зберігаються в арабській мові, щоб відобразити і гарантувати їхнє іноземне походження. Це, мовляв, допомагає зробити технічні та наукові терміни, поширені серед дослідників і фахівців у всьому світі, більш доступними і для носіїв арабської мови (Hijazi, 1993, с. 149).

Третій аспект процесу арабізації стосується семантичного виміру арабізованих термінів. Цей аспект, зокрема, передбачає адаптацію значення іноземного терміна арабською мовою або передачу його арабською мовою без змін, незалежно від його семантичних наслідків. Деякі іншомовні терміни однозначно передаються лише у своїй формі. До них належать іноземні власні імена (наприклад, *ǧūnsūn* – «Джонсон»), торгові марки (наприклад, *māīkrūsūft* – «Майкрософт»), назви ліків і препаратів (наприклад, *amūksīl* – «амоксил»), хімічних сполук, речовин і елементів (наприклад, *hīdrūǧīn* – «водень»), назви багатьох рослин (наприклад, *asbīdstrā* – «аспідистра»), тварин (наприклад, *al-blāzmūdītūm* – «плазмодій»), мінералів (наприклад, *al-mǧnīsītūm* – «магній»). Останнім часом багато назв рослин і тварин, зокрема, були арабізовані, щоб передати їхнє значення арабською мовою (Ghazala, 2013).

Семантичний аспект іноземних термінів лежить в основі всього процесу арабізації. Цей підхід надає пріоритет точному значенню іншомовних термінів, які мають бути виражені арабською мовою у найзрозуміліший спосіб. Арабізація – це семантичний процес, який відстежує точне значення іншомовних термінів перед тим, як передати їх арабською мовою у найчіткіший можливий спосіб (Ghazala, 2013).

Арабізація є основним чинником, що забезпечує арабську мову новою лексикою. Тому в цьому процесі не існує жодних вказівок чи правил, яких слід дотримуватися. Це аж ніяк не означає, що арабській мові бракує запозичень. Навпаки, арабська мова, запозичила величезну кількість лексики з інших мов, таких як англійська, французька, італійська, іспанська, турецька та багато інших мов. Оскільки арабізовані та запозичені слова відіграють значну роль у збагаченні арабської мови, кількість цих слів постійно зростає. Запозичення слів може відбуватися між мовами, що контактують. Арабська мова, як і інші мови, запозичує слова, які зазнають певних змін під впливом арабської фонетичної системи. Запозичення проникають в арабську мову з галузей науки, інформації та технологій. Крім того, запозичення можна знайти в соціальному, політичному та культурному аспектах. Ці запозичені слова існують у більш ніж одній фонетичній формі, що дозволяє арабській мові приймати одну з цих форм і арабізувати її. Запозичені слова зазвичай зберігають свої етимологічні зв'язки з мовою-джерелом, несучи з собою культурний та історичний багаж свого походження. З іншого боку, арабізовані слова були інтегровані в арабську культуру, часто втрачаючи або змінюючи своє первісне значення, щоб пристосуватися до арабського мовного та культурного контексту. Насправді, арабізовані та запозичені слова відіграють значну роль у збагаченні арабської мови, що чітко простежується у збільшенні кількості цих слів, які вживаються носіями арабської мови.

Висновки до другого розділу

Оскільки мови не можуть існувати в ізоляції одна від одної, взаємовплив між ними є невід'ємною частиною їх розвитку. В результаті цього утворюється лексика, яка запозичується для позначення нових явищ та понять, яких раніше не існувало, або які є новими для певної культури. З часом запозичена лексика зазнає певних змін та адаптаційних процесів, в результаті чого утворюються декілька груп запозичень, залежно від того, наскільки вони інтегрувалися в

мову. У арабській мові такими групами запозичень є: інтернаціоналізми, неологізми, варваризми, екзотизми та арабізовані запозичення.

Інтернаціоналізми часто використовуються для позначення універсальних або загальноживаних понять, які можуть бути спільними для різних культур і мов. Вони можуть виникати в результаті культурної взаємодії, торгівлі, наукових винаходів.

Неологізми – це новостворені слова або вирази, які виникають для опису нових концепцій, ідей або технологій. Ці слова запозичуються з інших мов, або створюються шляхом поєднання вже існуючих лексичних одиниць або за допомогою префіксів і суфіксів.

Екзотизми – це слова або вирази, які походять з інших мов і асоціюються з екзотичними або маловідомими культурними реаліями.

Арабізація є інструментом, який дозволяє відтворити й розробити нові терміни, що відображають сучасні концепції науки, літератури та повсякденного життя. Цей процес передбачає адаптацію арабської мови до вимог сучасності, зокрема шляхом введення нових слів, термінів та виразів, які відображають нові явища.

Причинами вживання інтернаціоналізмів можуть бути різні за своїм характером (лінгвістичні, соціальні, психічні, естетичні) фактори, потреба в нових мовних формах, потреба в розчленуванні понять, у різноманітності засобів і їх повноті, у стислості і ясності, у зручності. Сам термін «Інтернаціоналізм» вживається для позначення мовних одиниць, які були запозичені кількома генеалогічно неспорідненими мовами, і використовуються цими мовами зі збереженням свого початкового значення із мови–донора; Також вони можуть зазнавати незначних орфографічних та фонетичних змін. Причинами появи інтернаціоналізмів є глобалізація та необхідність використання спільних термінів у різних мовах задля полегшення розуміння між представниками різних мовних груп.

Неологізми, які включають в себе нові слова або фрази, що створюються для опису нових ідей, концепцій, та інших явищ, також є важливою частиною

процесу запозичення. Вони дозволяють мові адаптуватися до сучасних потреб і зберігати актуальність у світі, де зміни відбуваються все швидше завдяки культурному, технологічному та соціальному розвитку.

Неологізми можуть виникати як частина процесу запозичення, особливо коли мова, яка запозичує новий термін або концепцію, та не має відповідного слова у своєму лексичному складі. Вони розширюють лексичний запас мови і надають змогу виразити нові ідеї та поняття, що раніше були відсутніми.

Цей процес також відображає гнучкість та адаптивність мови до змін у суспільстві та культурі, а також її здатність відповідати на виклики сучасності. Неологізми грають важливу роль у розвитку мови та її здатності виражати нові концепції та ідеї.

В арабській мові неологізми утворюються семантичним, морфологічним та синтаксичним способом, і використовуються для позначення сучасних науково–технічних, соціально–економічних явищ, які потребують назви, та не мають еквівалентів у словниковому складі арабської мови.

Арабізація є основним чинником, що забезпечує арабську мову новою лексикою. Арабська мова, запозичила величезну кількість лексики з інших мов, таких як англійська, французька, італійська, іспанська, турецька та багато інших мов. Оскільки арабізовані та запозичені слова відіграють значну роль у збагаченні арабської мови, кількість цих слів постійно зростає.

Арабська мова, як і інші мови, запозичує слова, які зазнають певних змін під впливом арабської фонетичної системи. Запозичення проникають в арабську мову з галузей науки, інформації та технологій. Крім того, запозичення можна знайти в соціальному, політичному та культурному аспектах. Ці запозичені слова існують у більш ніж одній фонетичній формі, що дозволяє арабській мові приймати одну з цих форм і арабізувати її. Запозичені слова зазвичай зберігають свої етимологічні зв'язки з мовою–джерелом, несучи з собою культурний та історичний багаж свого походження. З іншого боку, арабізовані слова були інтегровані в арабську культуру, часто втрачаючи або змінюючи своє первісне значення, щоб пристосуватися до

арабського мовного та культурного контексту. Насправді, арабізовані та запозичені слова відіграють значну роль у збагаченні арабської мови, що чітко простежується у збільшенні кількості цих слів, які вживаються носіями арабської мови.

РОЗДІЛ III

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АРАБСЬКІЙ МОВІ

3.1 Фонологічна та морфологічна адаптація запозичень в арабській мові

Запозичення – це слова, які запозичуються з однієї мови та інтегруються в іншу мову. Запозичення є одним із цікавих лінгвістичних явищ, які кидають виклик граматичній системі мови – реципієнта під час адаптації. Ступінь інтеграції запозичень у мові характеризується різними рівнями лінгвістичних змін відповідно до граматичної системи. Найбільш важливими під час адаптації є фонологічний та морфологічний рівні (Hamdi, 2017).

Арабська, як і багато інших мов, отримує багато запозичень і адаптує їх до своєї граматичної системи. Типологічно вважається, що структурні обмеження пояснюють більшу запозичуваність іменників порівняно з дієсловами. Тадмор (2009, с. 63) пов'язує структурні обмеження з тим, чи є мова–реципієнт ізолюючою або синтетичною. Він стверджує, що морфосинтаксична адаптація запозичених дієслів, як правило, нижча, коли мова–реципієнт є більш ізолюючою, тоді як вищий рівень морфосинтаксичної адаптації потрібен, коли мова є синтетичною. Це узагальнення стосується семітських мов, таких як арабська. Оскільки арабська мова має багато флексій, запозичені слова позначаються на наборі граматичних категорій, таких як особа, спосіб, стан і число. Для іменних запозичень задіяні чотири категорії: число, рід, означеність і відмінок. Під час морфологічної адаптації іншомовних слів присвоєння числа та роду стає зоною конфлікту між стандартною арабською та її діалектами. Однак цей конфлікт не слід розглядати як ситуативний, особливо якщо взяти до уваги, що арабська мова не має нейтрального роду, як англійська (Hamdi, 2017).

Більшість запозичень сприймаються та/або відтворюються носіями мови по – різному. Хауген (Haugen, 1969, с. 3) виокремлює три етапи процесу фонологічної адаптації. По – перше, білінгв вводить нове слово у фонетичній формі, близькій до стандартної моделі. Не маючи прямого доступу до звукової моделі, виробленої носіями мови, монолінгви можуть покладатися лише на вимову білінгвів, ступінь «двомовності» яких може бути різним, отже, можливий акцент; згодом окремі монолінгви чують слово, кожен з яких, розпізнавши його, адаптують нерідні звукові моделі до рідних, а потім намагаються відтворити їх, що призводить до різних варіантів вимови одного й того ж слова. Після багаторазового використання у спільноті слово стає усталеним запозиченням, яким обмінюються монолінгви, але варіюється від діалекту до діалекту через географічну відокремленість та інші фактори, що призводять до діалектних відмінностей, доки систематизоване використання у всіх сферах життя та ЗМІ не надасть йому повноцінного статусу частини словникового запасу.

У своїй книзі «Аль–Кітаб» Сібавейх (1317) зазначає, що араби часто змінюють форму слова, виходячи з його форми в іноземній мові. Це досягається шляхом асиміляції неарабських літер арабськими та заміни літери, навіть якщо вона присутня в арабській мові, на іншу. Крім того, вони можуть змінювати вокалізацію та розміщення додаткових літер, не дотримуючись повністю арабської структури слова. Часто вони можуть скорочувати слова, або додавати сегменти, щоб досягти арабської структури.

На ступінь інтеграції запозичень впливають кілька факторів. До таких факторів належить часовий аспект запозичення, коли старіші запозичення з більшою ймовірністю зазнають морфологічної інтеграції порівняно з новішими. Наприклад, слово *šayṭān* – «сатана» демонструє більшу морфологічну інтеграцію через свій вік, на відміну від новішого і менш інтегрованого терміну *kumbiyūtir* – «комп'ютер». Частота вживання також відіграє певну роль: більш часто вживані запозичення адаптуються швидше. Двомовність або одномовність спільноти мовців також може впливати на

інтеграцію, і певні мови – джерела можуть бути більш сприятливими для інтеграції, ніж інші (Gadelii, N. 2015).

Для адаптації арабської мови до вимог сучасного світу застосовували різні стратегії. У багатьох випадках завдання створення нових термінів, які б відповідали безлічі іншомовних елементів і відображали тонкі відмінності між ними, виявилось для академій величезним викликом. Створення неологізмів на основі кореневої та словотвірної системи або розширення семантичного обсягу архаїчних термінів вважалося прийнятним підходом (Holes 2004: 311). Однак деякі пропозиції мали обмежений успіх. Такі архаїзми, як *'irzīz*, що означає «звук дощу» або «тремтіння», запропонований як альтернатива «телефону» замість *tilifūn*, і *jamāz*, що перекладається як «прудконогий верблюд» замість «трамвай», були запропоновані Каїрською академією, але не набули широкого визнання. Відсутність успіху можна пояснити їх розбіжністю з активним набором коренів, які зазвичай використовуються в мові, що робить їх нечасто вживаними. Крім того, запропонованим термінам бракувало семантичної прозорості, що сприяло їх обмеженому прийняттю (Holes 2004: 311).

Деякі способи карбування мали значний успіх, особливо ті, що використовували готові моделі з чіткими семантичними значеннями, як–от утворення іменників на позначення інструментів за шаблонами Цей підхід був ефективно застосований при творенні таких слів, як *miṣ'ad* «ліфт» (похідне від *ša'ada* «підніматися, йти вгору») або *mijhar* «мікроскоп» (похідне від *jahara* «ставати відчутним, візуально або акустично») (Holes 2004: 311–312), які часто виграють від більшої прозорості. Створення стандартизованого і внутрішньо узгодженого технічного і наукового словника становить ще один виклик, враховуючи обмеженість арабських афіксів, що відповідають греко–латинським префіксам, як–от «ін–», «пара–», «гіпо–» тощо. Цю проблему вирішують шляхом перефразування, що іноді призводить до складних і громіздких конструкцій. Відсутність прямих арабських еквівалентів для певних афіксів зумовлює необхідність використання складних парафраз, що

призводить до утворення довгих іменникових словосполучень. Ця лінгвістична стратегія використовується не лише для подолання морфологічних проблем, пов'язаних з вихідними словами, але й для забезпечення точності та ясності у передачі складних науково–технічних понять арабською мовою (Gadelii, N. 2015).

Усі запозичені слова в арабській мові дотримуються правил означеності, що досягається додаванням означеного артикля «аль–» як префікса. Наприклад, *al-bāṣ* перекладається як «автобус». Хоча це може здатися відносно малопомітною ознакою інтеграції, це важливий аспект, який заслуговує на увагу. Аналогічна картина спостерігається зі сполучником «و» (*wa*), що означає «і». У цьому контексті він функціонує як префікс, як у (*wa-ṣ-ṣābūn*), що перекладається як «і мило». Ця конструкція, буквально «і мило», також пишеться разом з наступним словом як префікс, підкреслюючи взаємозв'язок запозиченого слова зі структурою арабської мови (Gadelii, N. 2015).

Запозичення в сучасній стандартній арабській мові також можуть зазнавати суфіксації, особливо з особовими займенниками, відповідно до стандартних правил. Наприклад, *šāl-ha* перекладається як «її шарф» і відповідає традиційній структурі арабської мови, де присвійний займенник приєднується до іменника («шарф – її») (Gadelii, N. 2015).

Запозичені слова також можуть підлягати суфіксації, коли прикметники утворюються шляхом додавання суфіксів *-tū* (для чоловічого роду однини) та *iyya* – (для жіночого роду однини) до існуючих іменників. Наприклад, *al-blāstīkīy* перетворює іменник «пластик» на відповідний прикметник «пластиковий». Це демонструє, як запозичення можуть легко інтегруватися в морфологічні та дериваційні процеси МСА, пристосовуючись до властивих мові правил утворення прикметників (Gadelii, N. 2015).

Слова, які містять фонемі, відсутні в сучасній стандартній арабській мові, часто замінюють їх подібними фонемами в мові–реципієнті. Наприклад, три фонемі, які відсутні в арабській, але часто є частиною фонетичного

інвентарю мови – джерела, включають /p/, /g/ та /v/. У арабській мові вони відповідно замінюються на /b/, /ʕ/ (транскрибується як ġ) та /f/. Наприклад, у таких словах, як kumbiyūtīr, що означає «комп'ютер», ġāz, що означає «газ, та (tilifiziyyūn) – «телебачення», запозичені фонемі /p/, /g/ та /v/ адаптуються до /b/, /ʕ/ та /f/ в арабській. Варто зазначити, що іноді звук /g/ передається як /z/, як це спостерігається у слові sijāga, що означає «сигарета». Цей процес фонетичної адаптації є загальною характеристикою запозичень, що підкреслює, як іноземні фонемі пристосовуються до фонетичного інвентарю мови–реципієнта, в даному випадку – сучасної стандартної арабської мови (Gadelii, N. 2015).

Отже, ступінь морфологічної інтеграції в запозиченнях визначається часовим аспектом і частотою вживання. Старіші та часто вживані запозичення адаптуються швидше. На рівень інтеграції також впливає двомовність та особливості мови–джерела. Тип спільноти також відіграє певну роль у цьому процесі. Стратегії адаптації, такі як створення нових термінів або використання існуючих моделей, допомагають у розвитку інтегрованих запозичень. Невдале створення нових термінів часто відбувається через брак семантичної прозорості та розбіжності з активним набором коренів. Структура арабської мови підкреслює важливість визначеності та сполучників в інтегрованих словах. Запозичені слова адаптуються за допомогою таких процесів, як суфіксація та інші морфологічні зміни. Фонетична адаптація передбачає заміну іншомовних звуків відповідними арабськими фонемами для покращення вимови. Загалом, успішна адаптація враховує лінгвістичні, семантичні та культурні вимоги мовної спільноти.

3.2 Роль орфографії в адаптації запозичень в арабську мову

З фонетичною адаптацією слова нерозривно пов'язана його графічна та орфографічна адаптація. Зазвичай мова активно реагує на одиниці, що приєднуються до її складу, примушуючи їх пристосовуватися до різних

аспектів власної системи. З метою відтворення звукової форми іншомовного слова відбувається її перетворення у знайому звукову послідовність мови–реципієнта. Специфіку фонетичної адаптації зумовлюють артикуляційні звички рідної мови та наявність фоноваріантів, зумовлених територіальними й соціальними аспектами. Запозичення ж графічного складу відбувається майже без змін. (Melnyuchenko, 2019) Передача іншомовного слова засобами національної графіки свідчить про певний ступінь його асиміляції. Вірніше, це ознака того, що ми вважаємо це слово своїм, а не чужим. Якщо мови користуються однаковою графічною системою, скажімо латиною, то при запозиченні письмовий образ слова може бути залишено без змін, але носії мовиреципієнта нав'язують слову вимову, яка відповідає правилам читання у рідній мові (Есенова, 2020).

Якщо ж мови користуються різними графічними системами, то запозичення орієнтується на фонетичний принцип. Однак принцип фонетичної передачі повністю може бути витримано тільки для мов із кардинально різною графікою. Сама передача іншомовного слова графічними засобами мови–реципієнта відбувається легко, однак у результаті транслітерації можуть утворюватися сполучення, які важко вимовляються. Крім того, правила національної орфографії дуже часто суперечать правилам правопису іншомовних слів. У цій галузі немає уніфікованості та однастайності. Взагалі, при перенесенні слова з однієї фонологічної та графічної системи в іншу часто втрачаються фонологічні розрізнення, властиві мові–джерелу (Есенова, 2020).

Частиною процесу трансформації запозичень у мові–реципієнті є правопис або написання. Багато дослідників припускають, що орфографія відіграє важливу роль під час адаптації. Самі Гамді (2017) стверджує, що варіативність запозичень відображає невдалу спробу мовця бути вірним обом мовам під час адаптації, коли орфографія постає як виклик, що порушує сприйняття і призводить до появи конкуруючих запозичень. Орфографія мови–джерела, здається, відіграє важливу роль в адаптації, і це пояснює

спроби білінгвів відтворити написання англійських запозичень в арабських формах, навіть якщо вони вимовляються по-різному. Це мотивується близькою відповідністю між фонемами та алфавітом у стандартній арабській мові, і ще більше посилюється тим, що читання і письмо розвиваються стандартною арабською мовою, а отже, орфографія важлива в арабській мові для релігійних і культурних цілей. Іншими словами, системі орфографії стандартної арабської мови важко протистояти чи змінити її. Вибір орфографічних форм відповідно до стандартної арабської виправдовує покладання мовців на стандартний правопис, оскільки розмовні варіанти не є письмовими. Насправді, варіативність написання запозичень у стандартній арабській мові є лише одним з аспектів розмаїття відмінностей між стандартною арабською та її розмовними варіантами (Hamdi, 2017).

Під час дослідження впливу орфографії на запозичення в арабській мові Самі Гамді (2017) з'ясував, що на вибір форм запозичення впливає освіта людей, яка нав'язує їм стандартні зразки арабської мови, особливо в письмовій формі. Результати його дослідження доповнюють існуючу літературу про адаптацію запозичень, представляючи роль орфографії на фонологічному та морфологічному рівнях з різним ступенем впливу (Hamdi, 2017).

Вплив орфографії є більш помітним для голосних через обмежену кількість голосних в арабській мові, а також через те, що короткі голосні невидимі на письмі. Хоча отримані результати не дали чіткої відповіді на питання цього дослідження, орфографія є фактором, що впливає на адаптацію як в простих, так і в складних запозиченнях. Отже, можна стверджувати, що процес адаптації є більш фонетично орієнтованим, під час якого білінгви зіставляють іноземні звуки з їхніми рідними відповідниками на основі схожості та частково під впливом орфографії, як, наприклад у слові *tšīz kīk*– «чизкейк» (Hamdi, 2017).

Що стосується соціолінгвістичних чинників інкорпорації запозичень, то білінгви обирають написання відповідно до форм стандартної арабської мови, навіть якщо вони знають, що деякі запозичення вимовляються по-іншому в

англійській мові, наприклад, bskwyt для biskit «бісквіт». За відсутності письмових форм для розмовних різновидів, білінгви, здається, дотримуються стандартних форм, незалежно від того, чи є вони адекватними (Hamdi, 2017).

За результатами дослідження Гамді (2017), можна зробити висновок, що орфографія грає значну роль у процесі адаптації запозичень до арабської мови. Наближення написання запозичень в арабській мові до англійського може бути вважане неправомірним, оскільки це порушує рідні фонологічні та морфологічні особливості мови – джерела.

Вибір орфографічної форми у білінгвів пов'язаний із стандартною арабською мовою, навіть якщо ця форма не є точним аналогом звуку в англійській мові. Варіативність у написанні запозичених форм слід розглядати не як прояв вільного вибору, а скоріше як наслідок невдалих спроб білінгвів передати іноземні звуки, ґрунтуючись на схожості з їхньою рідною мовою, у фонетично орієнтованому процесі.

Отже, дослідження підкреслює важливість розуміння ролі орфографії в адаптації запозичень в арабській мові та вказує на потребу подальших досліджень у цьому напрямку.

3.3 Адаптація іменників та дієслів у сучасній арабській мові

Іменні запозичення в арабській мові демонструють відмінну рису, яка полягає у відкритому маркуванні статі на основі статі їхніх референтів. Коли референтом є жива істота, запозичене слово, як у формі однини, так і у формі множини, відмінюється, щоб відповідно відобразити стать. За замовчуванням, або немаркованою формою є чоловічий рід, що слугує базовою формою. Варте уваги спостереження виникає при розгляді запозичень на позначення професій, які переважно асоціюються з чоловіками. Ця спільна семантична особливість може пояснити, чому користувачі мови часто сприймають ці запозичення як такі, що належать до чоловічого роду (Hamdi, 2018).

Цікаво підкреслити, що ці запозичення, запозичені арабською мовою, приймають систему гендерного кодування, яка відсутня в мові-джерелі (наприклад, англійській), де гендер не є фундаментальною флективною категорією. Крім того, запозичення на позначення неживих об'єктів, як правило, відмінюються у множині за допомогою форми жіночого роду множини, що є поширеним явищем в арабській мові (Ryding, 2005). Це явище поширюється на широкий спектр іменників, охоплюючи всі референти.

Важливо підкреслити, що вживання множини жіночого роду не обов'язково збігається з початковою статтю запозиченого слова. Наприклад, запозичення може мати форму чоловічого роду в однині, а в множині жіночого роду. По суті, жіночий рід множини виявляється дуже продуктивною стратегією, що використовується для утворення форм множини. (Hamdi, 2018)

Ламана множина є непередбачуваною щодо вставки голосних у слові, але деякі запозичення можуть мати правильну форму множини, навіть якщо вони мають ламану форму множини. Граматично кажучи, ламана множина є останнім засобом, коли правильна множина не застосовується. Запозичення в арабській мові можуть мати форму двоїни, ламаної та правильної множини, і бути чоловічого та жіночого роду. Така мовна гнучкість підкреслює складну адаптивність запозичень в арабській мові (Hamdi, 2017).

Хоча переважає думка, що запозичення переважно набувають іменних форм, існує цікаве явище, коли деякі дієслова можуть бути утворені від іменних запозичень. У процесі дієслівної адаптації значну роль відіграє узгодження роду та числа. Ця адаптація не є випадковим процесом, а відбувається за певними закономірностями, які є важливими для розуміння складної природи інтеграції запозичень в арабській мові. Узгодження роду та числа, а також міркування часового аспекту (які в арабській мові часто трактуються як взаємозамінні) сприяють цим закономірностям (Hamdi, 2017).

Дієслівна адаптація дотримується послідовної моделі щодо роду та числа у формах dokonаного та nedokonаного виду множини. До форм nedokonаного виду додається префікс на позначення роду в однині та множині.

На противагу цьому, до доконаного виду в однині та множині додається суфікс на позначення жіночого роду. Гамді(2018) зазначає, що форма однини (включно з імперфектом) залишається немаркованою, представляючи основну і незмінену форму. Наприклад:

Чоловічий рід:

- фільтрувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: *faltar / yu-faltir*
 - Двоїна доконаного/недоконаного виду: *faltara: / yu-faltira:ni*
 - Доконаний/недоконаний вид множини: *faltaru: / yu-faltiru:n*
- програмувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду *barmadza / yu-barmidz*
 - Двоїна доконаного/недоконаного виду: *barmadza: / yu-barmidza:ni*
 - Доконаний/недоконаний вид множини: *barmadzu: / yu-barmidzu:n*
- форматувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: *farmata / yu-farmit*
 - Двоїна доконаного/недоконаного виду: *farmata: / / yu-farmita:ni*
 - Доконаний/недоконаний вид множини: *farmatu: / yu-farmitu:n*
- пастеризувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: *bastara / yu-bastir*
 - Доконаний/недоконаний вид: *bastara: / yu-bastira:ni*

- Доконаний/недоконаний вид множини: bastarau / yu–bastiru:n

Жіночий рід:

- архівувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: arʃafat / tu–arʃif
 - Двоїна доконаний/недоконаний вид: arʃafata: / tu–arʃifa:ni
 - Доконаний/недоконаний вид множини: arʃafau / yu–arʃifu:n
- ВИГОТОВИТИ:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: fabrakat / tu–fabrik
 - Доконаний/недоконаний вид: fabrakata: / tu–fabrika:ni
 - Доконаний/недоконаний вид множини: fabrakau / yu–fabriku:n
- автоматизувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: ʔatmatat / tu–atmit
 - Двоїна доконаного/недоконаного виду: ʔatmatata: / tu–atmita:ni
 - Доконаний/недоконаний вид множини: ʔatmatu / yu–ʔatmitu:n
- фторувати:
 - 3-я особа однини доконаного/недоконаного виду: falwart / tu–falwir
 - Подвійний доконаний/недоконаний вид: falwarata: / tu–falwira:ni

- Доконаний/недоконаний вид множини: falwaru / yu-falwiru:n (Hamdi, 2018).

У формах двоїни доконаного та недоконаного виду використовуються маркери /-a:/ та /-a:ni/ відповідно для позначення подвійного числа для обох родів. Найпоширенішою формою в арабській мові є трилітерна, яка охоплює більше дієслівних форм, ніж чотирилітерна. Дієслова, разом з похідними формами, слугують основними лексичними елементами в арабській мові, створюючи значну кількість лексичних одиниць. Однак морфологічні обмеження на творення дієслів від іменних запозичень очевидні. (Hamdi, 2018)

Лінгвістичні тонкощі стають більш очевидними при порівнянні англійських запозичень з арабською мовою, яка включає додаткові флективні категорії, такі як означеність, спосіб, відмінок і стан. Незважаючи на походження з англійської мови, яка зазвичай використовує такі категорії відмінювання, як число, час і стан, арабська мова має ширший спектр флексій. Іменні запозичення, особливо з англійської мови, не так легко пристосовуються до різних дієслівних форм порівняно з трилітерними дієслівними коренями. Це обмеження можна пояснити тим, що іменні запозичення в арабській мові розглядаються як цілісні основи, що робить їх непіддатливими для аналізу на корені та моделі. Як наслідок, виникають морфологічні обмеження, що обмежують універсальність дієслів, похідних від іменних запозичень. Розуміння цих тонкощів проливає світло на складну взаємодію між адаптацією запозичень і багатою морфологічною структурою, притаманною арабській мові (Hamdi, 2018).

Висновки до третього розділу

Адаптація запозичень в арабській мові є важливим аспектом дослідження функціонування запозичень у мові. Цей процес включає в себе не лише входження іноземних слів в лексичний запас, а й їх адаптацію до лінгвістичних, граматичних та структурних особливостей арабської мови.

Дослідження адаптації запозичень допомагає вивченню того, як іншомовні елементи інтегруються в мовну систему та яким чином вони змінюються під впливом мовної специфіки мови–реципієнта. Основні аспекти адаптації, такі як відмінювання за родами, форми множини, відповідність граматичним правилам, є ключовими для розуміння, наскільки ефективно та природно запозичення інтегруються в мовну систему.

Вивчення адаптації запозичень може включати аналіз використання відмінювання, взаємодії із системою відмінювання дієслів, та вивчення того, як адаптовані слова сприймаються користувачами мови. Це допомагає виявити особливості та тенденції в адаптації запозичень, а також розкрити їх вплив на мовну культуру.

Аналіз адаптації запозичень є важливим етапом для лінгвістичного аналізу та розуміння, як іншомовні елементи інтегруються в мовну спільноту та як вони взаємодіють з мовною структурою.

Ступінь морфологічної інтеграції в запозиченнях визначається часовим аспектом і частотою вживання. Старіші та часто вживані запозичення адаптуються швидше. На рівень інтеграції також впливає двомовність та особливості мови–джерела. Тип спільноти також відіграє певну роль у цьому процесі. Стратегії адаптації, такі як створення нових термінів або використання існуючих моделей, допомагають у розвитку інтегрованих запозичень. Невдале створення нових термінів часто відбувається через брак семантичної прозорості та розбіжності з активним набором коренів. Структура арабської мови підкреслює важливість визначеності та сполучників в інтегрованих словах. Запозичені слова адаптуються за допомогою таких процесів, як суфіксація та інші морфологічні зміни. Фонетична адаптація передбачає заміну іншомовних звуків відповідними арабськими фонемами для покращення вимови. Загалом, успішна адаптація враховує лінгвістичні, семантичні та культурні вимоги мовної спільноти.

Також орфографія грає значну роль у процесі адаптації запозичень до арабської мови. Наближення написання запозичень в арабській мові до

англійського може бути вважане неправомірним, оскільки це порушує рідні фонологічні та морфологічні особливості мови–джерела.

Вибір орфографічної форми у білінгвів пов'язаний із стандартною арабською мовою, навіть якщо ця форма не є точним аналогом звуку в англійській мові. Варіативність у написанні запозичених форм слід розглядати не як прояв вільного вибору, а скоріше як наслідок невдалих спроб білінгвів передати іноземні звуки, ґрунтуючись на схожості з їхньою рідною мовою, у фонетично орієнтованому процесі.

Також запозичення в арабській мові використовують систему гендерного кодування, яка може відрізнятись від мови–джерела, такої як, наприклад, англійська. Зокрема, іменники, які позначають професії, часто асоціюються з чоловіками, що впливає на сприйняття цих слів як чоловічого роду. Запозичені іменники, особливо ті, що стосуються неживих об'єктів, відмінюються у формі жіночого роду множини. Ламана множина використовується у випадках, коли правильна множина не застосовується, але деякі запозичення можуть мати правильну форму множини.

Деякі дієслова утворюються від іменних запозичень. Узгодження роду та числа відіграє важливу роль у дієслівній адаптації, існуючи певні закономірності для форм dokonаного та nedokonаного виду в однині та множині. Дієслова, похідні від іменних запозичень, мають морфологічні обмеження, особливо в порівнянні з англійськими дієсловами. Обмеження виникають через різницю у флексійних категоріях та структурі між англійською та арабською мовами.

Загалом, адаптація іменників та дієслів у сучасній арабській мові відображає складну і взаємодію між мовними системами, враховуючи гендерні особливості, форми множини та особливості дієслівної адаптації.

ВИСНОВКИ

Глобалізація, соціально – політичні та економічні мотиви, такі як військові вторгнення, шлюбні зв'язки, імміграція, торгівля та фінансові угоди, а також інші лінгвістичні мотиви контактів між спільнотами, такі як необхідність заповнення лексичних прогалин, потреба в нових словах, тенденція до використання більш престижних різновидів тощо, є факторами, що можуть призвести до запозичення. Запозичення – це явище, яке здійснює процес передачі слів з одного різновиду в інший між пов'язаними спільнотами. Мова, яка запозичує, називається мовою–донором або мовою–позичальником, а мова, яка запозичує, називається мовою–реципієнтом або мовою–запозичувачем. Запозичене слово передається до мови – реципієнта не просто як жорстка лінгвістична форма, а як гнучке культурне поняття, зазвичай пов'язане з історичним минулим і культурними цінностями мови–донора. (Wafa, 2014 с. 166–173).

Існує дві основні мотивації лексичних запозичень: потреба і престиж. Якщо носії певної мови переймають нові концепції або назви, то з'являються лексичні прогалини, які є мотивацією для вживання запозичень і виникають з потреби надати мові нові слова і терміни для опису світу навколо нас. (Hock & Joseph, 2009) Престижність є другою мотивацією вживання запозичень. Вона відображає соціальний аспект запозичень і посиляється на повагу, привабливість або престиж, який пов'язаний з мовою–джерелом запозичень. Поняття престижності відіграє значну роль у визначенні обсягу запозичення, а також того, які види слів імовірно будуть запозичені.

Оскільки явище запозичення є багатогранним, то не існує єдиного підходу до його класифікації. Наразі найбільш поширена класифікація,

заснована на характері запозичуваного матеріалу на різних рівнях, яка традиційно виділяє основні види запозичення: 1) пряме запозичення; 2) калькування.

Запозичення увійшли в арабську мову внаслідок тісних контактів з іншими народами та нагальної потреби в розширенні арабського лексикону, щоб відповідати потребам різних сфер сучасного життя. На ранній стадії свого розвитку арабська мова запозичувала слова з таких іноземних мов, як перська, турецька, грецька та іврит. Ці запозичення були результатом прямого контакту між арабами та носіями інших мов, з якими арабська з тих чи інших причин контактувала. Запозичення з цих мов відбувалися внаслідок прямого тертя і контакту між арабами і носіями цих мов. Процес запозичення з цих мов відображає характер контактів, які араби мали з носіями цих мов. Це були контакти або для торгівлі та комерції, або для імміграції та політичного вторгнення. Як у минулому арабська мова запозичувала з таких іноземних мов, як перська, турецька, іврит тощо, так і зараз вона запозичує слова з європейських мов, що стали мовами сучасної міжнародної торгівлі, політики. (Alhussami, 2020)

Оскільки мови не можуть існувати в ізоляції одна від одної, взаємовплив між ними є невід'ємною частиною їх розвитку. В результаті цього утворюється лексика, яка запозичується для позначення нових явищ та понять, яких раніше не існувало, або які є новими для певної культури. З часом запозичена лексика зазнає певних змін та адаптаційних процесів, в результаті чого утворюються декілька груп запозичень, залежно від того, наскільки вони інтегрувалися в мову. У арабській мові такими групами запозичень є: інтернаціоналізми, неологізми, варваризми, екзотизми та арабізовані запозичення.

Інтернаціоналізми часто використовуються для позначення універсальних або загальноживаних понять, які можуть бути спільними для різних культур і мов. Вони можуть виникати в результаті культурної взаємодії, торгівлі, наукових винаходів.

Неологізми – це новостворені слова або вирази, які виникають для опису нових концепцій, ідей або технологій. Ці слова можуть бути запозичені з інших мов, але часто створюються шляхом поєднання вже існуючих лексичних одиниць або за допомогою афіксів (префіксів і суфіксів).

Екзотизми – це слова або вирази, які походять з інших мов і асоціюються з екзотичними або маловідомими культурними реаліями.

Арабізація є інструментом, який дозволяє відтворити й розробити нові терміни, що відображають сучасні концепції науки, літератури та повсякденного життя. Цей процес передбачає адаптацію арабської мови до вимог сучасності, зокрема шляхом введення нових слів, термінів та виразів, які відображають нові явища.

Причинами вживання інтернаціоналізмів можуть бути різні за своїм характером (лінгвістичні, соціальні, психічні, естетичні) фактори, потреба в нових мовних формах, потреба в розчленуванні понять, у різноманітності засобів і їх повноті, у стислості і ясності, у зручності. Сам термін «Інтернаціоналізм» вживається для позначення мовних одиниць, які були запозичені кількома генеалогічно неспорідненими мовами, і використовуються цими мовами зі збереженням свого початкового значення із мови-донора; Також вони можуть зазнавати незначних орфографічних та фонетичних змін. Причинами появи інтернаціоналізмів є глобалізація та необхідність використання спільних термінів у різних мовах задля полегшення розуміння між представниками різних мовних груп.

Неологізми, які включають в себе нові слова або фрази, що створюються для опису нових ідей, концепцій, та інших явищ, також є важливою частиною процесу запозичення. Вони дозволяють мові адаптуватися до сучасних потреб і зберігати актуальність у світі, де зміни відбуваються все швидше завдяки культурному, технологічному та соціальному розвитку.

Неологізми можуть виникати як частина процесу запозичення, особливо коли мова, яка запозичує новий термін або концепцію, та не має відповідного

слова у своєму лексичному складі. Вони розширюють лексичний запас мови і надають змогу виразити нові ідеї та поняття, що раніше були відсутніми.

Цей процес також відображає гнучкість та адаптивність мови до змін у суспільстві та культурі, а також її здатність відповідати на виклики сучасності. Неологізми грають важливу роль у розвитку мови та її здатності виражати нові концепції та ідеї.

В арабській мові неологізми утворюються семантичним, морфологічним та синтаксичним способом, і використовуються для позначення сучасних науково–технічних, соціально–економічних явищ, які потребують назви, та не мають еквівалентів у словниковому складі арабської мови.

Арабізація є основним чинником, що забезпечує арабську мову новою лексикою. Арабська мова, запозичила величезну кількість лексики з інших мов, таких як англійська, французька, італійська, іспанська, турецька та багато інших мов. Оскільки арабізовані та запозичені слова відіграють значну роль у збагаченні арабської мови, кількість цих слів постійно зростає.

Арабська мова, як і інші мови, запозичує слова, які зазнають певних змін під впливом арабської фонетичної системи. Запозичення проникають в арабську мову з галузей науки, інформації та технологій. Крім того, запозичення можна знайти в соціальному, політичному та культурному аспектах. Ці запозичені слова існують у більш ніж одній фонетичній формі, що дозволяє арабській мові приймати одну з цих форм і арабізувати її. Запозичені слова зазвичай зберігають свої етимологічні зв'язки з мовою–джерелом, несучи з собою культурний та історичний багаж свого походження. З іншого боку, арабізовані слова були інтегровані в арабську культуру, часто втрачаючи або змінюючи своє первісне значення, щоб пристосуватися до арабського мовного та культурного контексту. Насправді, арабізовані та запозичені слова відіграють значну роль у збагаченні арабської мови, що чітко простежується у збільшенні кількості цих слів, які вживаються носіями арабської мови.

Отже, ступінь морфологічної інтеграції в запозиченнях визначається часовим аспектом і частотою вживання. Старіші та часто вживані запозичення адаптуються швидше. На рівень інтеграції також впливає двомовність та особливості мови–джерела. Тип спільноти також відіграє певну роль у цьому процесі. Стратегії адаптації, такі як створення нових термінів або використання існуючих моделей, допомагають у розвитку інтегрованих запозичень. Невдале створення нових термінів часто відбувається через брак семантичної прозорості та розбіжності з активним набором коренів. Структура арабської мови підкреслює важливість визначеності та сполучників в інтегрованих словах. Запозичені слова адаптуються за допомогою таких процесів, як суфіксація та інші морфологічні зміни. Фонетична адаптація передбачає заміну іншомовних звуків відповідними арабськими фонемами для покращення вимови. Загалом, успішна адаптація враховує лінгвістичні, семантичні та культурні вимоги мовної спільноти.

Орфографія грає значну роль у процесі адаптації запозичень до арабської мови. Наближення написання запозичень в арабській мові до англійського може бути вважане неправомірним, оскільки це порушує рідні фонологічні та морфологічні особливості мови–джерела.

Вибір орфографічної форми у білінгвів пов'язаний із стандартною арабською мовою, навіть якщо ця форма не є точним аналогом звуку в англійській мові. Варіативність у написанні запозичених форм слід розглядати не як прояв вільного вибору, а скоріше як наслідок невдалих спроб білінгвів передати іноземні звуки, ґрунтуючись на схожості з їхньою рідною мовою, у фонетично орієнтованому процесі.

Також запозичення в арабській мові використовують систему гендерного кодування, яка може відрізнитися від мови–джерела, такої як, наприклад, англійська. Зокрема, іменники, які позначають професії, часто асоціюються з чоловіками, що впливає на сприйняття цих слів як чоловічого роду. Запозичені іменники, особливо ті, що стосуються неживих об'єктів, відмінюються у формі жіночого роду множини. Ламана множина

використовується у випадках, коли правильна множина не застосовується, але деякі запозичення можуть мати правильну форму множини.

Деякі дієслова утворюються від іменних запозичень. Узгодження роду та числа відіграє важливу роль у дієслівній адаптації, існуючи певні закономірності для форм доконаного та недоконаного виду в однині та множині. Дієслова, похідні від іменних запозичень, мають морфологічні обмеження, особливо в порівнянні з англійськими дієсловами. Обмеження виникають через різницю у флексійних категоріях та структурі між англійською та арабською мовами.

Загалом, адаптація іменників та дієслів у сучасній арабській мові відображає складну і взаємодію між мовними системами, враховуючи гендерні особливості, форми множини та особливості дієслівної адаптації.

PE3IOME

في عالم اليوم، لا يمكن لأي ثقافة أن تظل معزولة بسبب العولمة والتقدم التكنولوجي والتفاعل بين الثقافات. أحد أهم جوانب التبادل الثقافي وتطوير اللغة هو الاقتراض المعجمي، والذي يتضمن إدخال كلمات جديدة أو عناصر معجمية من لغة إلى أخرى. وتحدث هذه العملية من خلال الاتصال بين لغتين، على سبيل المثال، من خلال التجارة أو الهجرة أو التبادل العلمي. على عكس تكوين الكلمات، يتضمن الاقتراض المعجمي إدخال كلمات أجنبية دون تغيير شكلها أو معناها. وتتأثر هذه العملية بعوامل مختلفة، منها التقدم التكنولوجي والتطور العلمي والترابط الثقافي. الاقتراض المعجمي يثري مفردات اللغة ويوسع الإمكانيات اللغوية ويعبر عن أفكار جديدة. وهي ليست ظاهرة لغوية فحسب، بل هي ظاهرة ثقافية أيضاً، تؤكد على الترابط والتأثير المتبادل بين الثقافات المختلفة. يمكن للكلمات المستعارة أن تكتسب معاني ودلالات جديدة في سياقات ثقافية جديدة. مع تزايد أهمية التفاعل بين الثقافات، أصبح فهم عملية استعارة الكلمات الأجنبية أمراً بالغ الأهمية لمنظور أوسع وتواصل فعال.

تهدف هذه الدراسة إلى تحليل وتصنيف الألفاظ الأجنبية المستعارة في اللغة العربية الحديثة مع تحديد تصنيفها وخصائص عملها. ويهدف البحث إلى الكشف عن آليات تفاعل اللغة العربية مع الثقافات الأخرى من خلال الاقتراضات اللغوية ودراسة تأثير هذه الظاهرة على تطور اللغة العربية.

حدد هدف الدراسة المهام التالية:

1. النظر في خصائص استخدام الكلمات المستعارة في المعجم العربي.
2. دراسة العوامل المؤثرة في حدوث الاستعارات في اللغة.
3. تحليل أمثلة على القروض وأصولها.
4. التعرف على تصنيف استعارات اللغة الأجنبية في اللغة العربية، وتحديد فئاتها الرئيسية وفئاتها الفرعية.

5. تحليل كيفية تأثير القواعد الإملائية على مظهر وإدراك الاقتراضات.

6. دراسة السمات المعجمية للاستعارات في اللغة العربية.

7. التعرف على أثر ظاهرة الاقتراض في تطور اللغة العربية

موضوع الدراسة هو الجوانب النظرية والعملية لاستخدام الكلمات الأجنبية في اللغة العربية. يشتمل الموضوع على دراسة وتعريف مفهوم "الاقتراض"، وتصنيفه، ودراسة أسباب الاستعارة المعجمية، وكذلك تحليل السمات المعجمية والصوتية والصرفية للاقتراضات في اللغة العربية الحديثة. كما تتم دراسة الجوانب الوظيفية لاستخدام الاستعارات وعملية تعريف المفردات المستعارة في اللغة العربية.

وفي سياق الدراسة، تم التوصل إلى أن هناك دافعين رئيسيين للاقتراض المعجمي: الحاجة والهيبة. تحدث الفجوات المعجمية عندما يتبنى المتحدثون الأصليون مفاهيم أو أسماء جديدة. الدافع وراء استخدام

الكلمات المستعارة هو الحاجة إلى تزويد اللغة بكلمات ومصطلحات جديدة لوصف العالم من حولنا. الهبة هي دافع ثانوي للاقتراض. وهو يعكس الجانب الاجتماعي للاقتراض من خلال الإشارة إلى الاحترام أو الجاذبية أو المكانة المرتبطة باللغة المصدر.

حالياً، يعتمد التصنيف الأكثر شيوعاً على طبيعة المواد المقترضة على مستويات مختلفة، والتي تميز تقليدياً الأنواع الرئيسية للاقتراض: (1) الاقتراض المباشر؛ (2) الاستعاضة.

في المراحل الأولى من تطورها، استعارت اللغة العربية مفردات من اللغات الأجنبية مثل الفارسية والتركية واليونانية والعبرية. وهذه الاستعارات هي نتيجة الاتصال المباشر بين العرب والناطقين باللغات الأخرى. وهي الآن تستعير مفردات من اللغات الأوروبية، التي أصبحت لغة التجارة والسياسة الدولية الحديثة. بمرور الوقت، تمر الكلمات المستعارة بعملية معينة من التغيير والتكيف، مما يؤدي إلى ظهور مجموعات متعددة من الكلمات المستعارة اعتماداً على مدى اندماجها في اللغة. في اللغة العربية، مجموعات الكلمات المستعارة هي: الأممية، والألفاظ الجديدة، والهمجية، والغرابية، والكلمات المستعارة المعربة. وفي اللغة العربية تتكون الاستعارات من وسائل دلالية وصرفية ونحوية، وتستخدم للدلالة على ظواهر علمية وتقنية واجتماعية واقتصادية حديثة تتطلب اسماً وليس لها ما يعادلها في المفردات العربية.

تعد دراسة التكيف مع الكلمات المستعارة جانباً مهماً من تعلم اللغة. يشمل التكيف العمليات التي تتغير من خلالها الكلمات المستعارة من لغات أخرى وفقاً للتركيبات الصوتية والصرفية والنحوية والدلالية للغة التي يتم إدخالها إليها.

في حالة اللغة العربية، يمكن أن يحدث تكيف الكلمات المستعارة من خلال التغييرات في البنية الصوتية للكلمة، وإدخالها في النظام النحوي العربي، وكذلك استيعابها في السياق الدلالي والثقافي للعالم الناطق باللغة العربية. يمكن أن تساعد دراسة هذه العمليات في فهم كيفية قبول اللغة وتكيف الكلمات من اللغات الأخرى، وكذلك كيفية دمجها في أجهزتها المعجمية والنحوية.

تعتبر دراسة الكلمات المستعارة مهمة بالنسبة لعلماء اللغة لأنها تكشف عن التفاعل بين اللغة والثقافة، فضلاً عن تأثيرات الاتصال اللغوي على تطور اللغة.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- A Course in Contrastive Lexicology of the English and Ukrainian Languages / Курс зіставної лексикології англійської та української мов: Навч. посібник / В. Г. Ніконова, К. П. Никитченко. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2020. 460 с.
- A Greavu. A classification of borrowings: Observations from Romanian/English contact *Diversité et identité culturelle en Europe* 10 (2), 95–104 2014
- A. A. Şādeqī, A. Tafazzolī, L. P. Elwell–Sutton, V. Danner and John R. Perry, “ARABIC LANGUAGE”, in: *Encyclopaedia Iranica Online*, © Trustees of Columbia University in the City of New York. Consulted online on 28 September 2023 http://dx.doi.org/10.1163/2330-4804_EIRO_COM_5579
First published online: 2020
- Alhussami, A. A. (2020, July 6). *Mutual Linguistic Borrowing between English and Arabic*. Cambridge Scholars Publishing.
- Amal Ahmad Al–Hussaini (2009) *The Arabic Language and the Arabization of Borrowed Words*. United nations group of experts on geographical names Working Paper No. 47
- Biletska, I.A., Paladieva, A.F., Laukhina, I.S., Kryshko, A.Yu., & Hurskiy, I.Yu. (2021). The lexical content of the description of Ukrainian Cultural realities in the awesome Ukraine book series. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 17(Special Issue 2), 1220–1229.
- Bueasa, Noor M., «the adaptation of loanwords in classical arabic: the governing factors» (2015). *Theses and Dissertations—Linguistics*. 7.
- Bynon, T. (1977). *Historical Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
<http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139165709>
- Darwish, H. (2015, August 23). *Arabic Loan Words in English Language*. Beds.
https://www.academia.edu/15126264/Arabic_Loan_Words_in_English_Language

- Fromkin, V., Rodman, R. & Hyams, N. (2003). *An Introduction To Language*. Seventh edition. Boston: Thomson, Heinle.
- Gadelii, N. (2015). *The morphological integration of loanwords into Modern Standard Arabic: Towards a morphological categorization of loanwords*. Lund University, Centre for Languages and Literature. Department of General Linguistics. Student publication for Bachelor's degree.
- Ghazala, H. (2013, April 3). *Arabization Revisited in the Third Millennium*. ResearchGate.
https://www.researchgate.net/publication/309313628_Arabization_Revisited_in_the_Third_Millennium
- Grant, A. (2009). *Loanwords in British English*. In M. Haspelmath, & U. Tadmor (Eds.), *Loanwords in the World's Languages: A Comparative Handbook* (pp. 360–383). Mouton de Gruyter.
- Gutas, Dimitri. 1998. *Greek thought, Arabic culture: The Graeco–Arabic translation movement in Baghdād and early ‘Abbāsīd society*. London: Routledge.
- Gutas, Dimitri. 2011. *Greek loanwords*. In Lutz Edzard & Rudolf de Jong (eds.),
- Hamdi, S. (2017, February 28). *Number and Gender Assignment to loanwords in Arabic: Implications from Varieties*. *International Journal of Linguistics*, 9(1), 79. <https://doi.org/10.5296/ijl.v9i1.10870>
- Hamdi, S. (2017, June 1). *Lexical Borrowing in Arabic and the Role of Orthography*. ResearchGate.
https://www.researchgate.net/publication/319434613_Lexical_Borrowing_in_Arabic_and_the_Role_of_Orthography
- Hamdi, Sami. «The Impact of Ideology on Lexical Borrowing in Arabic: A Synergy of Corpus Linguistics and CDA.» (2018). https://digitalrepository.unm.edu/educ_llss_etds/97
- Haugen, E. (1950). *The analysis of linguistic borrowing*. *Language*, 26, pp. 210–231.

- Haugen, E. (1969, January 1). *The Norwegian Language in America*. Bloomington : Indiana University Press.
- Hock, H. H., & Joseph, B. D. (2009). *Language History, Language Change, and Language Relationship: An Introduction to Historical and Comparative Linguistics* (2nd ed.). Berlin and New York: Mouton de Gruyter
- Hijazi, M.F. (1993). *The linguistic roots of terminology*. Cairo: Maktab at Ghareeb.
- Holes, Clive (2004). *Modern Arabic: structures, functions, and varieties*. Rev. ed. Washington, D.C.: Georgetown University Press
- Holmes, J. (2001). *An introduction to sociolinguistics* (2nd ed.). London: Longman.
- https://nmetau.edu.ua/file/vidi_perekladu.pdf
- Ibrahim, Z. (2015, June 21). “Borrowing in Modern Standard Arabic.” *Cmu-qa*.https://www.academia.edu/13143421/_Borrowing_in_Modern_Standard_Arabic
- Khrisat, A. A., & Mohamad, M. S. (2014, May 3). *Language’s Borrowings: The Role of the Borrowed and Arabized Words in Enriching Arabic Language*. *American Journal of Humanities and Social Sciences*.
<https://doi.org/10.11634/232907811402533>
- Kosovych, O. V. (2020). *The main principles of the linguistic theory of neology*. *Modern approaches to philological studies*, 22–38.
<https://doi.org/10.36059/978-966-397-196-4/22-38>
- Marijn van Putten. 2020. *Classical and Modern Standard Arabic*. In Christopher Lucas & Stefano Manfredi (eds.), *Arabic and contact-induced change*, 57–82. Berlin: Language Science Press.
- Matras, Y., & Adamou, E. (2020, July 13). *Borrowing*. *The Routledge Handbook of Language Contact*, 237–251.
- Melikov, T. P. (2023). *Methods of the formation of neologisms in arabic*. “scientific notes of v. I. Vernadsky taurida national university”, series:

“*philology. Journalism,*” 1(1), 225–230. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.1/36>

Melnychenko, H. (2019). HISTORICAL AND LINGUISTIC ANALYSIS OF RELATIONSHIP BETWEEN ENGLISH SPELLING AND PRONUNCIATION: REASONS OF INCONSISTENCIES. *International Humanitarian University Herald. Philology*, 1(43), 159–162. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2019.43.1.38>

Mykhaylenko, V. (2018, June 14). INTERNATIONALISMS: CONTRASTIVE SEMANTICS. *Naukovì Zapiski Nacional'noho Unìversitetu «Ostroz'ka Akademiâ»*. Seriâ «Filologîâ», 1(2(70)), 28–30. [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-2\(70\)-28-30](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2018-2(70)-28-30)

Ngom, F. (2002). Linguistic borrowing as evidence of the social history of the Senegalese speech community. *International Journal of Sociology of Language*, 158, 37-51.

Procházka, S. (2009). Turkish Loanwords in Arabic. *Encyclopaedia of Arabic Language and Linguistics.*, 4.

Rusydi Khalid, M. (2019). Al-Ta'rib: Pro and Con of Foreign Words Arabization. *Proceedings of the 2nd Internasional Conference on Culture and Language in Southeast Asia (ICCLAS 2018)*. <https://doi.org/10.2991/icclas-18.2019.37>

Sahan, Wafa. (2014). pp. 166–173 *Linguistic Borrowing: A Cross_Cultural Study of English_Arabic Loanwords*.

Schweickard, W. (2017). Italian and Arabic. *Lexicographica*, 33(2017), 121–184. <https://doi.org/10.1515/lexi-2017-0009>

Tadmor, U. (2009). III. Loanwords in the world's languages: Findings and results. *Loanwords in the World's Languages*. <http://dx.doi.org/10.1515/9783110218442.55>

Thomason, S. G., & Kaufman, T. (1988, January 1). *Language Contact, Creolization, and Genetic Linguistics*. Univ of California Press.

- TRANS Nr. 16: Ibrahim Zeinab (American University in Cairo): Borrowing in Modern Standard Arabic. (n.d.).
https://www.inst.at/trans/16Nr/01_4/zeinab16.htm
- Treffers–Daller, J. (2010) Borrowing. In: Fried, M. , Östman, J. Verschueren, J. , (eds.) Variation and change: pragmatic perspectives. Handbook of pragmatics highlights John Benjamins (6). , Amsterdam / Philadelphia. pp. 17–35. ISBN: 9789027289179
- TREFFERS–DALLER, Jeanine, 2000, “Borrowing”, in Verschueren, Jef, Jan–Ola Östman, Jan Blommaert, Chris Bulcaen (eds.).
- Weinreich, U., & Martinet, A. (1953, January 1). Languages in Contact, Findings and Problems, by Uriel Weinreich,. . . Preface by André Martinet.
- Zenner, E., Rosseel, L., & Calude, A. S. (2019). The social meaning potential of loanwords: Empirical explorations of lexical borrowing as expression of (social) identity. *Ampersand*, 6, 100055.
<https://doi.org/10.1016/j.amper.2019.100055>
- Гудима, Н. В. (2009). Класифікація основних типів запозичень у сучасній українській літературній мові. Наукові праці Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки, (20), 147–151.
- Есенова Е.Й Основні причини запозичення іншомовних лексичних одиниць. Вісник Ужгородського національного університету: зб. наук. праць: Сучасні дослідження з іноземної філології. Ужгород, 2015. № 13. С. 46
- Есенова. (2020, October 12). Фонетико–графічна асиміляція запозичених лексем мовою–реципієнтом. Сучасні Дослідження З Іноземної Філології, 0(18), 26–34. <https://doi.org/10.24144/2617–3921.2020.18.26–34>
- Орешкина М.В. К вопросу классификации заимствованной лексики // Функциональная лингвистика. Материалы конференции. Часть I.– Симферополь, 1994.–С.73/75.

- Руснак. (2022, January 1). Онтологічний статус запозичених назв в українській мові. Онтологічний Статус Запозичених Назв В Українській Мові. <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/5407>
- Степанюк О.В. Стилiстичнi функцiї запозичень у поетичнiй творчостi Л.Костенко: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фiлол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / О.В.Степанюк.–К., 1997.–20с.
- Фенюк Л. Д. (2016). Інтернаціоналізми та інтерлексеми: різні підходи до визначення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 25. Т. 1. С. 152–154. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v25/part_1/42.pdf
- Фенюк, Л. Д. (2017). Причини та шляхи виникнення інтернаціоналізмів. Південний архів. Філологічні науки, 66, 210–212. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2017_66_49.